

Stvaranje tradicije u okviru Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat

Obrovac, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:231259>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-04**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Diplomski rad

Stvaranje tradicije u okviru Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat

Studentica: Ivona Obrovac
Mentorica: prof. dr. sc. Nevena Škrbić Alempijević

Zagreb, rujan 2024.

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad „Stvaranje tradicije u okviru Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat“ izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorice prof. dr. sc. Nevene Škrbić Alempijević. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Teorijska polazišta	2
3. Metodologija i građa	11
4. Studija slučaja: Srednjovjekovni festival Svetvinčenat	13
4.1. Kratka povijest Svetvinčenta	13
4.2. O festivalu.....	17
4.3. Počeci selekcije tradicije u festivalskom okviru.....	19
4.4. Autentičnost lokacije i festivalski prostor	22
4.5. Izvođenje i oživljavanje povijesti	30
4.6. Uključenost i povezanost lokalne zajednice s Festivalom.....	40
4.7. Festival i kulturni turizam.....	44
4.7.1. Srednjovjekovni tematski park Sanc. Michael	50
4.7.2. Reinterpretacija baštine i utjecaj na lokalnu zajednicu	54
5. Zaključak	59
6. Popis priloga	61
7. Literatura	63
8. Izvori	65
9. Sažetak/Summary	67

Neizmjerne hvala mojim roditeljima, Alenu i Marineli, koji su vjerovali u mene i bili moja velika podrška tijekom studiranja – bez njih ne bih bila ovdje gdje jesam.

Veliko hvala i mojim sestrama, Karin i Dorotei, kao i ostatku obitelji za svu ljubav, brigu i strpljenje.

Hvala mojim kolegicama, ali prije svega prijateljicama, Anouk i Vidi, što su upotpunile moje studentske dane i učinile ovaj studij lakšim i ljepšim.

Nini, Danijelu, Mariji, Lani, Ivani hvala što su uvijek tu.

Mentorici Neveni zahvaljujem na iznimnom trudu i pomoći prilikom pisanja diplomskog rada; za svaki savjet, kritiku, smjernice – veliko hvala!

Zahvaljujem se i mojim kolegama u Kaštelu na strpljenju i susretljivosti, kazivačima: Daliboru, Igoru, Deanu, Darvinu, Veseljku i Nives, koji su sa mnom dijelili pregršt priča i time obogatili ovaj rad, te svima onima koji su na bilo koji način doprinijeli mom istraživanju.

Za kraj, hvala mome Manuelu što strpljivo i nesebično prati cijeli moj put, pružajući mi najveću podršku i oslonac.

1. Uvod

Ovaj je diplomski rad usmjeren na istraživanje odnosa festivala i mjesta njegova održavanja, pri čemu se posebna pažnja usmjerava na predstavljanje i kreiranje slika o lokalnoj prošlosti i tradiciji. Za studiju slučaja na kojoj temeljim svoju analizu odabrala sam Srednjovjekovni festival, kulturnu manifestaciju koja se od 2011. godine održava u Svetvinčentu, gradiću smještenom u južnom dijelu središnje Istre. Srednjovjekovni festival Svetvinčenat u kulturnoturističkom i medijskom diskursu predstavlja se kao jedinstvena manifestacija koja revitalizira bogatu srednjovjekovno-renesansnu baštinu mjesta i prezentira je posjetiteljima, istovremeno stvarajući poveznicu s lokalnom zajednicom i njezinom poviješću. Festival je tijekom godina postao ključni kulturnoturistički događaj Svetvinčenta, privlačeći tisuće posjetitelja svake godine i time mjestu osiguravajući vidljivost na kulturnoj karti Hrvatske. No, istovremeno igra važnu ulogu i unutar lokalne zajednice, gradeći sliku o razlikovnosti mjesta, ali i samih mještana, u odnosu na druge zajednice.

Cilj ovog rada jest predstaviti kako je Srednjovjekovni festival Svetvinčenat doprinio stvaranju predodžbi o lokalitetu i njegovim tradicijama. Uz to, zanima me kako se prema Festivalu odnosi lokalna zajednica i u kojoj mjeri i na koje načine Festival doprinosi konstrukciji lokalnoga identiteta, na kojim se temeljima pozicionira naspram lokalnog stanovništva i naspram turista. Diplomskim ću radom nastojati pokazati kako se rekreiranjem i invencijom srednjovjekovne tradicije stvorio suvremeni imaginarij jednog istarskog gradića. Pritom ću se voditi s nekoliko ključnih istraživačkih pitanja: Što je bilo motivom pokretanja festivala? Kojim je publikama namijenjen? Kako se suvremenim festivalom stvara slika o prošlosti i kako se koristi materijalna kulturna baština? Kakvu je ulogu festival imao u stvaranju predodžbe o lokalitetu?

Diplomski je rad podijeljen u tri tematske cjeline, od kojih je posljednja cjelina podijeljena na sedam manjih. U prvoj ću cjelini predstaviti teorijske okvire i temeljne koncepte koje sam koristila u analizi, a koje će poslužiti za daljnje razumijevanje odabrane studije slučaja. Zatim ću u drugoj cjelini prikazati svoje metodološke pristupe istraživanju Srednjovjekovnog festivala te predstaviti kazivače koje sam odabrala za prikupljanje građe. Posljednja cjelina bit će posvećena analizi odabrane studije slučaja. Najprije ću iznijeti kratak povijesni pregled Svetvinčenta, koji će mi pružiti pozadinski kontekst i svojevrsni uvod u daljnju analizu Srednjovjekovnog festivala. U analizi te manifestacije osvrnut ću se na njezin nastanak, temeljne postavke na kojima počiva, izvedbu i organizaciju, kao i njezin utjecaj na konstrukciju

identiteta lokalne zajednice i razvoj kulturnog turizma. Analizom ću nastojati pokazati kako festivalizacija srednjovjekovne prošlosti utječe na suvremeno stvaranje lokalne tradicije.

2. Ključni koncepti i teorijska polazišta

Festivali su definirani svojim vremenskim, prostornim i programskim parametrima (Kelemen i Škrbić Alempijević 2012). Oni su događaji koji svojim konceptualnim okvirom žele prenijeti određenu poruku, a njihovo organiziranje ima svrhu slavljenja i obilježavanja određenih kulturnih elemenata. Svaki festival ima svoje organizatore, izvođače i ciljanu publiku, a sve su te skupine potrebne da bi se festival uopće mogao odvijati. Unatoč tome što se održavaju u kraćem vremenskom periodu, utjecaj pojedinog festivala može se pratiti i izvan festivalskog vremena. Česta je svrha festivala ta da široj javnosti predstavi sadržaj koji je usko vezan uz mjesto njegova odvijanja. Festival stvara sliku o društvenom i kulturnom životu lokaliteta u kojem se organizira, a često potiče kulturni turizam. Time festivali imaju i značajan ekonomski utjecaj na lokalne zajednice privlačeći turiste u lokalitet, generirajući tako prihode za lokalne poslovne subjekte i pružajući mogućnosti zapošljavanja. Ukratko, festivali su raznoliki događaji koji mogu obogatiti kulturnu, društvenu i ekonomsku scenu, potaknuti i promicati lokalnu kulturu i tradiciju te pružiti platformu za izražavanje lokalnog identiteta i promociju mjesta unutar kojeg se održavaju. Ipak, unatoč brojnim koristima, festivali mogu dovesti i do negativnih posljedica za lokalitet i zajednicu, poput: komercijalizacije, komodifikacije kulture i turistifikacije, kada područje održavanja festivala postaje prekomjerno usmjereno na turizam, često na štetu lokalnog stanovništva, tradicije i svakodnevnog života. Pažljivim planiranjem i upravljanjem mogu se spriječiti ovakvi negativni utjecaji te osigurati ravnoteža između ekonomskih turističkih koristi i očuvanja kvalitete života lokalne zajednice.

Festivali su složen fenomen, kombinacija strategija i događanja kojoj je teško odrediti jedinstvenu definiciju. Getz (2008) u svom radu „Event Tourism: Definition, evolution and research“ definira festivale kao tematske i javne kulturne proslave (eng. *cultural celebrations*) koje pripadaju kategoriji planiranih događanja – „prostorno-vremenskih fenomena od kojih je svaki jedinstven zbog različitih interakcija između okruženja, ljudi i sustava upravljanja, uključujući elemente dizajna i program“ (ibid.:404). Festivali se tematski fokusiraju na određeni aspekt kulture ili povijesti, nudeći bogati program i aktivnosti koji posjetiteljima pružaju nove i jedinstvene doživljaje. Festivali se često sagledavaju i istražuju u kontekstu kulturnog turizma, a osobito u okviru studija marketinga (načina na koje se festivali

pozicioniraju i promoviraju s ciljem privlačenja publike, ali i brendiranja lokaliteta njihova održavanja), urbanog razvoja i analize njima potaknutih društvenih promjena (Picard i Robinson 2008). U ovom radu festival promatram primarno kao kulturni i društveni fenomen koji prezentira, ali ujedno i stvara tradiciju lokalne zajednice i mjesta unutar kojeg se održava, pri čemu se usmjeravam na kulturne politike na kojima počiva te njegove uloge u stvaranju identiteta mjesta. Konkretno, analiziram kako je festivalizacija srednjovjekovne prošlosti utjecala na suvremeno stvaranje lokalne tradicije i identiteta mjesta s jedne strane te prikazujem kako se Srednjovjekovni festival pozicionira naspram kulturnog turizma Svetvinčenta s druge strane. Za razumijevanje teme mog istraživanja ključnim su se pokazali koncepti festivalizacije i društvenog sjećanja.

Za moju se analizu naročito plodotvornim pokazalo definiranje pojma festivalizacije kakvo se iznosi u knjizi *Grad kakav bi trebao biti: Etnološki i kulturnoantropološki osvrti na festivale* (Kelemen i Škrbić Alempijević 2012). Pritom krećem od dvostrukog značenja tog pojma, gdje se festivalizacija odnosi na povećanje broja festivala, ali i na procese kojim se pojedini kulturni elementi izlučuju i uklapaju u festivalski okvir (ibid.:51). Što se tiče prvog značenja, povećanje broja festivala u određenoj mjeri možemo dovesti u vezu s povećanim zanimanjem za oživljavanje povijesti i tradicije ne samo u nacionalnim, već i u svjetskim okvirima. Tako i nastanak konkretnog festivala, Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat, možemo promatrati kao odraz jednog šireg trenda u kontekstu porasta broja srednjovjekovnih festivala u Europi¹. S obzirom da se u ovom diplomskom radu analizira jedan konkretan festival, istraživanju pristupam prvenstveno promatranjem festivalizacije kao procesa njegova stvaranja. Takvim pristupom istraživanju nastojim dati odgovor na nekoliko temeljnih pitanja, oslanjajući se pritom na smjernice iz prethodno spomenute knjige (ibid.:63–64), a to su:

- Koji se kulturni elementi izabiru i na koje se načine predstavljaju u okviru festivala?
- Jesu li organizatori festivala odlučili prikazati elemente koje smatraju tradicionalnim ili su temu festivala usmjerili na suvremeno stvaralaštvo, odnosno umjetničku interpretaciju srednjovjekovlja?

¹ Srednjovjekovni festivali održavaju se u mnogim europskim državama, poput: Italije, Njemačke, Austrije, Češke, Engleske, Luksemburga, Francuske, Španjolske, Nizozemske, Belgije itd., među kojima pronalazimo manje, lokalne festivale (koji se fokusiraju na određenu etničku skupinu ili povijesni događaj kojeg nastoje predstaviti), ali i one velike, svjetski poznate festivale (npr. England Medieval Festival) <https://europe.stripes.com/travel/the-best-medieval-festivals-in-europe.html>, <https://allexciting.com/medieval-and-historical-themed-festivals-in-europe/>

- Koja je tradicija prepoznata kao bogata i vrijedna oživljavanja te korištenja u festivalskom okviru?
- Kako se u okviru festivala oblikuju iskustva sudionika? Kako se time stvaraju predodžbe o srednjovjekovlju, tradiciji i konkretnom lokalitetu?
- Kako se stanovnici Svetvinčenta odnose prema festivalu?

Kada je riječ o pitanju autentičnosti kulture koja se prikazuje i/ili stvara pojedinim festivalom, njoj ne pristupam kao pitanju potpuno podudarne povijesne rekonstrukcije. Svaki kasniji prikaz nekog događaja ili ambijenta nedvojbeno doživljava određene preinake i prilagodbe aktualnom kontekstu, stoga se autentičnost ne smatra statičnim svojstvom, već svojstvom koje se stalno konstruira i rekonstruira u skladu s različitim društvenim i kulturnim procesima, u okviru kojih zajednice i pojedinci pridaju značenja određenim kulturnim elementima. U kontekstu festivala, njegovi su organizatori i izvođači oni koji odabiru način na koji će pojedini kulturni elementi biti prikazani i predstavljeni javnosti, pri čemu je važno sagledati također kako te kulturne elemente percipira publika. Festivalskim se programom posjetiteljima nastoji interpretirati i približiti povijest i ponuditi prilika da ju i oni sami „iskuse“, odnosno „dožive“. Autentičnost festivala zato više povezujem s autentičnošću festivalskog doživljaja nego s podudarnošću prikazane baštine sa srednjovjekovnim izvorima.

Festivali se često razmatraju u kontekstu razvoja turizma i kulturnih politika usmjerenih prema privlačenju publike te stvaranju poželjne slike, poticanju marketinga mjesta te pokretanju ekonomskog razvoja određenog područja (Getz 2008:405-406). Kada se festivali temeljeni na interpretaciji kulturne baštine stvaraju i plasiraju na tržište kao kulturnoturistički proizvodi, važno je sagledati načine na koje se kulturna baština koristi i interpretira u kontekstu festivala, odnosno istražiti načine na koje se pojedini kulturni elementi prikazuju: kako se tretira lokalna tradicija, iz čega za različite društvene aktere proizlazi njezina autentičnost te njezina komodifikacija.

Festivali također mogu biti odrednice identiteta zajednice ili mjesta u kojima se održavaju (Picard i Robinson 2006). Proces identifikacije odvija se kroz „intenzivno prožimanje objektivne i spoznajne dimenzije (objektivni kulturni sadržaj) s emotivnom (osjećajem pripadnosti, zajedništva i lojalnosti)“ (Grbić Jakopović 2014:49) i te su dimenzije fleksibilne i promjenjive. U slučaju Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat riječ je o (ponovnom) stvaranju lokalnog identiteta. Lokalni identitet odnosi se na osjećaj pripadnosti ili vezanost pojedinca ili zajednice prema određenom lokalnom području – on proizlazi iz različitih faktora

koji oblikuju život ljudi na tom području, uključujući kulturne, povijesne, jezične i ekonomske čimbenike (ibid.). Može biti izražen tradicijom, običajima, jezikom i dijalektima, gastronomijom, umjetnošću, arhitekturom i sl. Ovako utemeljen identitet najčešće uključuje i poziva se na osjećaj zajedništva među lokalnim stanovnicima, kao i na njihov odnos prema onim kulturnim čimbenicima koji njihovu zajednicu čine jedinstvenom. Stvaranje svakog festivala mora imati određeni motiv, temu i svrhu, a na njegovu održivost utječe i to kako ga lokalna zajednica prihvaća i odnosi se prema njemu te od kakvog je on značaja za mjesto gdje se održava. Festivali tako mogu postati mjesnim tradicijama čija je uloga predstavljanje kulture zajednice i konstrukcija lokalnog identiteta, što ću pokazati na primjeru Srednjovjekovnog festivala u Svetvinčentu

Govoreći o tradiciji, nužno ju je sagledavati kao proces koji prolazi kroz stalnu reinterpetaciju, stoga i ono što uključuje inovaciju također može imati simbolično značenje unutar kulturnog konteksta, pogotovo kada se radi o suvremenim oživljavanjima prošlosti (usp. Handler i Linnekin 1984.). Svaka se zajednica identificira sa svojom tradicijom, a na toj povezanosti prošlosti sa sadašnjošću, predodžbi o kontinuitetu zajednice počiva i njezin kolektivni identitet. Sukladno tome, festivale koji se temelje na slavljenju tradicije možemo promatrati kao „rezultat postojećih identifikacijskih strategija kojima se oblikuju značenja mjesta te stvara osjećaj grupne pripadnosti“ (Kelemen i Škrbić Alempijević 2012:102). U kontekstu Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat, upravo je srednjovjekovna tradicija prepoznata kao vrijedna oživljavanja, a njezina interpretacija u suvremenom kontekstu doprinosi stvaranju novih značenja na temelju kojih se lokalna zajednica međusobno povezuje i identificira.

Festivali uključuju brojne i različite aktere poput: organizatora, pokrovitelja, sponzora, medija, stručnih savjetnika, lokalne zajednice, djelatnika i volontera na festivalu, posjetitelja i mnogih drugih, no održivost festivala u pravilu počiva na komunikaciji i interakciji sa lokalnom zajednicom (koju ne shvaćam kao homogenu cjelinu, već kao skupinu pojedinaca različitih statusa, stajališta i interesa, ali povezanu osjećajem pripadnosti toj skupini) te njezinom poistovjećivanju s njime. Festivali tako vrlo često naglašavaju one elemente koji su za lokalnu zajednicu važni i koji ju čine posebnom. Istovremeno, festivali mogu služiti kao medij putem kojih odabrani kulturni elementi stječu važnost u očima lokalne zajednice. Analizom prikupljene etnografske građe nastojat ću pokazati kako se festivalizacijom srednjovjekovne povijesti konstruira lokalni identitet svetvinčentske zajednice te kako Srednjovjekovni festival doprinosi stvaranju mjesne tradicije.

Pri analizi stvaranja tradicije, odnosno mehanizama odabira adekvatnih slika prošlosti, krećemo se u domeni studija društvenog sjećanja. U promišljanju odnosa festivala i sjećanja mogu nam pomoći razmatranja Pierrea Nore, koji agensnost sjećanja suprotstavlja ustrajavanju na povijesnoj rekonstrukciji:

„Sjećanje i povijest nisu sinonimi, dapače, umnogome su suprotstavljeni. Sjećanje je život, uvijek ga prenose živi ljudi i stoga je u trajnoj evoluciji, otvoreno dijalektici uspomene i zaborava, nesvjesno neprekidnih iskrivljenja, osjetljivo na sva prisvajanja i manipulacije, podložno dugim mirovanjima i naglim oživljavanjima. Povijest je s druge strane uvijek problematična i nepotpuna rekonstrukcija onog što je prošlo. Sjećanje je uvijek aktualan fenomen koji uvezuje proživljeno u vječnu sadašnjost; povijest je prikaz prošlosti.“ (Nora 2007:137-138)

Dok je povijest analitički prikaz prošlosti koji ustrajava na svojoj objektivnosti i znanstvenosti, sjećanje je s druge strane subjektivno iskustvo i percepcija prošlosti; no, obje su ove kategorije oblikovane u skladu s trenutnim kontekstom i potrebama. Festivali koji su svoju temu pronašli u tradiciji pojedinog mjesta i zajednice često su temeljeni na prikazu njihove povijesti. U slučaju Srednjovjekovnog festivala u Svetvinčentu riječ je o jednom specifičnom segmentu lokalne, regionalne i nacionalne povijesti, one koji se smatra slavnom epizodom mjesne prošlosti (i šire). Ta se povijest onda (re)interpretira onim kulturnim elementima koji se smatraju važnim za lokalnu zajednicu te koji se prilagođavaju suvremenosti. Takva interpretacija povijesti dozvoljava određenu interpretativnu slobodu te se na festivalu prošlost prikazuje onakvom kakva se zamišlja danas (Kelemen i Škrbić Alempijević 2012:185). Festivali ovakvog tipa svojim sudionicima omogućuju, kako se redovito ističe u njihovim promidžbenim materijalima, „povratak u prošlost“ ili „življenje povijesti“. Ipak, taj je proces možda prikladnije definirati kao „dovođenje prošlosti sudionicima“ (ibid.:187). Ta se prošlost treba interpretirati tako da bude prilagođena i shvaćena u suvremenom kontekstu te omogućiti da sami posjetitelji u njoj sudjeluju. Mogućnošću aktivnog sudjelovanja publike, umjesto pasivnog promatranja, doživljaj festivala i njegovog sadržaja postaje potpun. Samim time se, na određeni način, u tu reinterpretaciju prošlosti uistinu tjelesno i senzorno uključuju sudionici festivala, kako ističu Kelemen i Škrbić Alempijević: „Prošlost se ne uprizoruje samo kako bi današnji sudionici festivala o njoj bili informirani, kako bi je s udaljenosti motrili i bolje razumjeli – ona je pred njima kako bi je iskusili, kako bi u njoj sudjelovali, kako bi je ovjerali svojim činjenjem“ (ibid.:196).

Postavlja se pitanje kakvu ulogu u razumijevanju festivala kao kulturnog fenomena ima sjećanje. Prema pojedinim definicijama, festivali „povezuju prostor, vrijeme i sjećanje kako bi stvorili (ili obnovili) identitet i/ili identifikaciju lokaliteta“ (Elias-Varotsis 2006:28). To oživljavanje povijesti zapravo je sjećanje na prošle događaje koje se aktualizira u suvremenom vremenu te se oblikuje kulturnim politikama i individualnim taktikama suvremenika (usp. Škrbić Alempijević 2012). Iz toga proizlazi i definicija koncepta društvenog sjećanja kako je postavlja Nevena Škrbić Alempijević, a kojom ću se i ja voditi unutar vlastite studije slučaja. Društveno sjećanje koncept je koji se koristi kako bismo bolje razumjeli načine na koje prošlost oblikuje sadašnjost. To je „proces kojim članovi određene društvene grupe iz ukupnosti povijesnih zbivanja izabiru pojedine fragmente, reinterpreteraju ih u skladu s aktualnim društvenim i političkim kontekstom te ih pretvaraju u osnovicu za konstruiranje grupnog identiteta“ (ibid.:187-188). Koncept društvenog sjećanja odnosi se, dakle, na načine na koje određena zajednica sjećanja kolektivno pamti i interpretira prošle događaje, ljude i fenomene kao odgovor na recentne potrebe i interese. Takav pristup naglašava da je način na koji društvo pamti prošlost oblikovan i usmjeren suvremenim kulturnim i društvenim procesima. Ukratko, društveno sjećanje predstavlja predodžbe o prošlosti konstruirane u sadašnjosti, odnosno prošlost kakvom je mi danas vidimo.

S obzirom da je tema ovog rada festival srednjovjekovlja, pokušat ću ovaj koncept prikazati na primjeru srednjeg vijeka. U popularnom je diskursu pojam „srednjovjekovno“ često sinonim za primitivno, nasilno, raskalašeno, mračno, uglavnom nešto negativno. Takvi stereotipi „brišu bogatstvo i raznolikost srednjega vijeka te zamagljuju činjenicu da se tijekom tih desetak stoljeća društvo izuzetno mijenjalo i materijalno napredovalo“ (Janeković Römer 2008:56). Unatoč takvim stereotipima, u posljednjih je nekoliko desetaka godina srednjovjekovlje postalo motivom brojnih festivala. Poticaj za nastanak festivala srednjovjekovlja organizatori često nalaze u postojećoj srednjovjekovnoj kulturnoj baštini. Njezini se ostaci prepoznaju i očitavaju istovremeno u materijalnome i nematerijalnome, no redovito je upravo materijalna kultura (spomenici, arhitektura, artefakti i sl.) segment u kojem društvena skupina prepoznaje vrijednost i s čime se povezuje. Konstrukcija i interpretacija srednjovjekovne povijesti u sadašnjem vremenu doprinosi njezinoj aktualizaciji i približavanju užoj (lokalnoj) ili široj (regionalnoj, nacionalnoj, globalnoj) zajednici. Odabir srednjovjekovne povijesti kao glavne teme festivala može se argumentirati prepoznavanjem srednjeg vijeka kao onoga koji „konotira istinski identitet i prave korijene“ (Biti i Blagačić 2009:94). Upravo je to bio motiv nastanka Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat – prepoznavanje srednjovjekovne kulturne baštine

kao temelja identiteta mjesta i lokalne zajednice, što je rezultiralo njegovim postupnim stasanjem u najprepoznatiji kulturni proizvod toga kraja. Srednjovjekovna povijest koja se interpretira pojedinim festivalom najčešće se ne fokusira samo na lokalne kulturne specifičnosti, već se povezuje s programima, izvedbenim rješenjima i kulturnim praksama drugih festivala iste tematike, pritom oživljavajući i prikazujući neke od glavnih osobitosti toga razdoblja, poput srednjovjekovnih likova, obrta, zanata i vještina, gastronomije, umjetnosti i sl. Evociranje određenog povijesnog razdoblja u konkretnom mjestu omogućuje da se lokalne kulturne specifičnosti kontekstualiziraju u širim, u ovom slučaju europskim, okvirima (ibid.). Rekreiranje prošlosti, koliko god ona daleka i nepoznata bila, može dovesti do konstruiranja identiteta zajednice. Upravo je to jedno od temeljnih istraživačkih usmjerenja ovoga rada – pokazat ću kako se kroz rekonstrukciju i festivalizaciju prošlosti gradi lokalni identitet, a navedeno promatram kroz prizmu društvenog sjećanja, odnosno interpretacije prošlosti onako kako ju zajednica promatra i zamišlja u sadašnjem vremenu.

Osim konstrukcije identiteta lokalne zajednice, jedan od ciljeva ovog rada jest prikazati i kakvu je ulogu Srednjovjekovni festival odigrao u konstrukciji predodžbi o mjestu Svetvinčentu. Promatrajući pojam mjesta u kulturnom kontekstu, ono se najčešće percipira kao određeni prostor unutar kojeg se odvijaju određene društvene i kulturne aktivnosti. U suvremenim humanističkim i društvenim znanostima, mjesto se shvaća kao prostor koji se, iako definirano i materijalnošću, „konstruira putem praksi koje se unutar njega neprestano odvijaju; putem njih se formira i reformira svakodnevno“ (Šakaja 2011:119). Mjesto se, dakle, promišlja kao „društveno-kulturna, mnogoznačna, dinamična i procesna konstrukcija“ (Čapo i Gulin Zrnić 2011:29) kojoj ljudi pridaju značenja svojim djelovanjem. U skladu s time, pri izvedbi festivala njegovi sudionici mjestu njegova održavanja pridaju značenja vlastitim akcijama. Lokacija na kojoj se pojedini tematski festival odvija vrlo je bitna u njegovoj prezentaciji, a uvelike utječe i na doživljaje sudionika. Jedna od glavnih tehnika spajanja povijesti i suvremenosti jest smještanje festivala u povijesnu arhitekturu, kada lokacija „postaje prostorom u kojem se zrcali višeslojnost vremena, u kojem se grade mostovi između reprezentacija i priča iz prošlosti s jedne strane, te akcija i doživljaja s druge“ (Škrbić Alempijević 2012:197). Povijesna autentičnost lokacije te materijalni tragovi te povijesti pomažu u približavanju i scenskom dovođenju odabrane prošlosti njezinim sudionicima. To nas dovodi do koncepta „mjesta sjećanja“. U kontekstu ovog festivala, kroz taj koncept ne upućujem samo na lokalitet, već na „bilo koju važnu pojavu, materijalne ili nematerijalne prirode, koja je ljudskom voljom ili učinkom vremena postala simboličkom sastavnicom naslijeđa sjećanja u nekoj zajednici“ (Nora

1996:17). Evociranje i stvaranje povijesti može se opaziti u širokom spektru festivalskih događanja koja se uglavnom definiraju kao *oživljena povijest*, odnosno kao „povijesno razdoblje koje predstavljaju živi izvođači koji portretiraju i proživljavaju uvjete određenoga vremena i mjesta, uglavnom na javnim događanjima i drugim oblicima scenske rekonstrukcije“ (Hunt 2004:387 prema *ibid.*:209). Upućivanje na opisane koncepte i istraživačke pristupe smatram važnim jer će mi pomoći da kroz daljnju analizu građe prikažem kako se rekreiranjem i invencijom srednjovjekovne tradicije te njezinim festivalskim smještanjem u postojeću povijesnu arhitekturu stvara slika lokaliteta kao značenjskog mjesta bogate povijesti.

Još jedna važna analitička točka jest promatranje povezanosti festivala povijesne tematike i kulturnog turizma, primarno zato što „naracije vlastite prošlosti nisu nužno uvijek i pitanja političke ideologije i rekonstrukcije nacionalnog identiteta, već su one katkad i važan turistički i tržišni fenomen na kojem počivaju obnavljanja tradicijskih obrta, povijesnih događanja, lokaliteta kulturne baštine i ‘aktualiziranja povijesti’” (Potkonjak et al. 2006:24). Kulturni turizam koristi kulturu i kulturnu baštinu kao glavne resurse u njegovom razvoju, a među glavnim alatima razvoja kulturnog turizma u nekom lokalitetu često pronalazimo upravo festivale. S obzirom na to da su povijest i kulturna baština pojedinih mjesta važan čimbenik u stvaranju turističkog proizvoda, na njima se temelje brojni festivali. Istraživački je zanimljiv i odnos festivala kao turističkog proizvoda i događanja važnog za lokalnu zajednicu. Kulturni turizam može doprinijeti zaštiti kulturne baštine te obogaćivanju kvalitete života i razvoju lokalne kulturne scene jer se njegovi prihodi često koriste u te svrhe, ali s druge strane može dovesti i do komodifikacije kulture, što može izazvati brojne prijepore unutar lokalne zajednice (usp. Pančić Kombol 2006). Važno je stoga da se razvoj turizma pojedinog lokaliteta odvija u skladu s potrebama zajednice.

Program festivala povijesne tematike prilagođen je i tome da bude pristupačan i razumljiv stranim posjetiteljima. Sudjelovanje na festivalima transformativno je iskustvo koje pruža osjećaj „ponovnog očaravanja“ (eng. *re-enchantment*) – stvaranja ili obnavljanja doživljaja koji pobuđuju osjećaje posebnosti i čarolije, omogućujući pojedincu udaljavanje od svakodnevnice rutine i (ponovno) uvođenje u prostor i vrijeme gdje se sve čini mogućim (Picard i Robinson 2006:17). Takav proces može istovremeno uključivati stvaranje osobnog značenja ili osjećaja zajedništva kroz kolektivna iskustva festivala, gdje se stvarnost privremeno zamjenjuje novim, izvanrednim doživljajima. Time se koncept festivala pomiče od njegova razmatranja kao pukog turističkog proizvoda i upućuje na to da festivalsko iskustvo pruža osjećaje i doživljaje koji nadilaze jednostavnu potrošnju i komodifikaciju (*ibid.*).

Da festivali i ostale manifestacije mogu imati važnu ulogu u poticanju turizma govori i činjenica da se unazad nekoliko desetljeća razvio „turizam događanja“ (eng. *event tourism*), tip turizma koji se fokusira na putovanja motivirana sudjelovanjem u javnim događanjima. Takva se vrsta turizma, međutim, ne definira kao zasebno stručno područje, već kao primjena ili specijalizacija unutar turističkih agencija ili organizacija zaduženih za marketing i upravljanje određenom destinacijom. U tom je smislu česta strategija festivala najprije postati turističkom atrakcijom, a zatim koristiti tu poziciju za kreiranje ili jačanje ugleda turističke destinacije (usp. Getz 2008:408-409). Općenito, turizam događanja privlači ljude iz različitih krajeva svijeta koji žele doživjeti događaje ili aktivnosti povezane s određenim mjestima ili kulturama. Organizatori događanja, destinacijski menadžeri, djelatnici turističkih agencija i turističkih zajednica i vlasti na različitim razinama često se trude promovirati svoje događaje kako bi privukli što veći broj posjetitelja i potaknuli razvoj turizma na tom području. Ova vrsta turizma može znatno utjecati na ekonomiju mjesta, a ujedno može pomoći i u promociji lokalne kulture, tradicije i običaja te stvaranju pozitivnog pogleda na destinaciju kao poželjnog turističkog odredišta ukoliko se turistički proizvodi rade u skladu sa željama i potrebama zajednice. No, jačanje turizma u mjestima može dovesti i do negativnih posljedica po kvalitetu života i održavanje lokalnih kulturnih praksi uslijed njihove komercijalizacije i komodifikacije. Odnos turizma i stavova lokalne zajednice prema mjestu i festivalu nastojat ću prikazati pri analizi vlastite studije slučaja.

U promatranju povezanosti festivala i razvoja turizma potrebno je pozornost usmjeriti i na povezanost festivala i kulturnih politika. Kulturne politike možemo odrediti kao „skup načela, ciljeva i instrumenata (zakona, odluka itd.) te njihovih učinaka na području kulture“ (Cvjetičanin i Katunarić 1998 prema Matanović Vučković et al. 2022:17). One obuhvaćaju širok spektar područja te mogu imati različite ciljeve, no jedan od njih jest turizam, odnosno korištenje kulturnih resursa i događaja radi privlačenja posjetitelja i razvoja turizma određenog područja. Festivali mogu kanalizirati širu kulturnu politiku te postati jednim od temeljnih stupova kulturnopolitičkih strategija (Kelemen 2012:272). U slučaju festivala, nositelji kulturnih politika jesu organizatori, predstavnici vlasti te pokrovitelji i mediji, odnosno oni koji imaju moć stvaranja festivalske destinacije, donošenja odluka koje će oblikovati razvojni put festivala te širenja željenih poruka medijskim putem (ibid.). Govoreći o Srednjovjekovnom festivalu Svetvinčenat, glavni nositelji kulturnih politika u tom su smislu Općina Svetvinčenat, zajedno sa svojom Turističkom zajednicom te poduzećem Savičenta d.o.o., koje je u službi upravljanja i vođenja Kaštela Morosini-Grimani, zbog čega sam njihove predstavnike izabrala

za svoje sugovornike, pri čemu mi je cilj bio sagledati ulogu festivala u provođenju postavljenih kulturnih strategija.

U nastavku ću rada prikazati metodologiju koju sam primijenila pri istraživanju, nakon čega će uslijediti analiza studije slučaja, gdje ću primarno kroz koncepte festivalizacije i društvenog sjećanja nastojati prikazati kako nositelji kulturnih politika Srednjovjekovnim festivalom prezentiraju srednjovjekovnu baštinu i povijest Svetvinčenta te ju uklapaju u kulturni turizam mjesta, a što ujedno utječe na suvremeno stvaranje i reinterpretiranje lokalne tradicije i identiteta.

3. Metodologija i građa

Moje se istraživanje temelji na kvalitativnoj metodologiji, pri čemu naglasak stavljam na heterogenost i višeglasje stavova i iskustava Srednjovjekovnog festivala. Istraživanju pristupam kroz postavke fenomenologije i etnografije pojedinačnog. Korištenjem fenomenološkog pristupa u istraživanju, pozornost istraživača usmjerava se na sve modalitete ljudskog iskustva (usp. Jackson 1996:2). To iskustvo sačinjavaju praktična, materijalna, tjelesna i senzorna dimenzija i upravo one predstavljaju polazište fenomenološkog proučavanja kulture. Komponente poput: iskustva, tijela, prakse i bivanja u prostoru temelj su fenomenološkog istraživanja te se kod takvog pristupa u središte analize postavlja individualno iskustvo (ibid.). Uz fenomenologiju, pri istraživanju se koristim i postavkama etnografije pojedinačnoga – metodološkog pristupa također usmjerenog na ljudsko iskustvo. Etnografija pojedinačnog koristi postupke kojima se, kroz perspektivu pojedinaca, njihovog djelovanja te njihovih stavova, prikazuje čitava mreža društvenih položaja i odnosa (Abu-Lughod 1991). Ta različita pojedinačna iskustva omogućuju nam uvid u „konkretne i specifične doživljaje i prakse, što dovodi do razumijevanja mehanizama kojima se heterogena iskustva stvaraju“ (Vagle 2014:22). Odabir različitih kazivača, a samim time i različitih pojedinačnih iskustava, omogućuje mi razmotriti odnose u koje se oni postavljaju naspram samog Festivala, kako ga doživljavaju i od kakvog je on značaja za njih, a što mi kasnije otvara mogućnost za njihovom međusobnom usporedbom i analizom.

U radu ću se osloniti i na vlastiti doživljaj festivala, budući da sam 2023. godine sudjelovala u 11. Srednjovjekovnom festivalu istovremeno kao istraživačica i izvođačica. Kao rezultat vlastitog sudjelovanja na Festivalu u radu ću primijeniti postavke autoetnografije – kvalitativne metode istraživanja koja istraživački naglasak stavlja na vlastito iskustvo istraživača kao

sudionika i sustvaratelja fenomena koji prati. Autorefleksivnost i imperativ autorove vidljivosti u tekstu dovode do emancipacije osobnog, autorova glasa, što je ključna ideja autoetnografije kao metode kojom se „u spoznajni okvir uvlači posebno i pojedinačno, osobno i parcijalno“ (Chang 2008:10). Već sam izbor istraživačke teme često podrazumijeva određene autobiografske motive – ima poveznicu s istraživačem, što može primjerice biti prethodno istraživačevo poznavanje pojedinaca i/ili zajednica – „za istraživača to može imati pragmatičnu i/ili emocionalnu važnost jer može omogućiti bliskiju i spontaniju buduću istraživačku, razgovornu interakciju, a može biti i epistemološki važno: odrediti senzibilitet i perspektivu čitavom istraživanju i pisanju“ (Škrbić Alempijević et al. 2016:88-89). To je slučaj i s mojim odabirom istraživačke teme, gdje je na odabir uvelike utjecalo to što je mjesto održavanja Festivala općina u kojoj prebivam, moje prethodno praćenje Festivala i poznanstva s odabranim kazivačima koja su mi u konačnici olakšala pristup etnografskoj građi i istraživački proces općenito.

Istraživački se dio rada temeljio na dvama temeljnim tehnikama: promatranju sa sudjelovanjem, zasnovanom na fenomenološkim postavkama te provođenju polustrukturiranih intervjua s odabranim kazivačima. Pri odabiru kazivača težila sam zahvaćanju početnih motiva za pokretanje festivala, njegove uloge u kulturnim politikama i razvoju turizma i načinu oživljavanja festivalskih strategija. To je rezultiralo odabirom šestero kazivača, primarno organizatora Festivala i njegovih izvođača. Kako i sama dolazim iz spomenute Općine, osobno poznajem svakoga od njih, zbog čega mi stupanje u kontakt i provođenje intervjua nije predstavljalo nikakav problem. Prije nego li sam krenula u samo istraživanje Festivala, o njemu sam znala osnovne podatke i okvirni program na kojemu se temelji, s obzirom da sam i sama više puta prisustvovala Festivalu, no bilo mi je bitno istražiti motive i ciljeve na temelju kojih je pokrenut, sve ono što se krije u podlozi organizacije programa te posljedice do kojih je Festival doveo, a koje su značajne za samo mjesto i lokalnu zajednicu. Zbog toga su prvi intervjuirani kazivači bili braća Igor i Dalibor Macan, začetnici i glavni realizatori Festivala. Iako su danas privatnici koji se bave turističko-ugostiteljskim djelatnostima, u vrijeme stvaranja ideje o Srednjovjekovnom festivalu, u razdoblju od 2009. do 2010. godine, obojica su bila zaposlena u Općini, gdje je Dalibor bio tadašnji načelnik, a Igor voditelj projekata. Osim njih, veliku je ulogu u pokretanju Festivala imao i direktor Turističke zajednice Općine Svetvinčenat Dean Pustijanac, zbog čega je upravo on bio moj idući sugovornik. Osim inicijatora Festivala, vrijedno je bilo uključiti i one osobe koje su se svojevoljno uključile u organizaciju i sudjelovanje na festivalu, stoga se među kazivačima našao i Darwin Žufić – nekadašnji

predsjednik, a sadašnji aktivni član Povijesne udruge Kaštel, osnovane primarno u svrhu održavanja Srednjovjekovnog festivala. Također, intervju je proveden i s dugogodišnjom zaposlenicom Općine te direktoricom poduzeća Savičenta d.o.o. Nives Cetina, koja dugi niz godina djeluje kao jedna od organizatorica Festivala. Spomenuto je poduzeće u službi upravljanja i vođenja glavnog simbola Općine Svetvinčenat – Kaštela Morosini Grimani, obnovljenog i stavljenog u funkciju velikim dijelom zahvaljujući Srednjovjekovnome festivalu. Posljednji kazivač bio je Veseljko Otočan, osnivač Srednjovjekovnog tematskog parka Sanc. Michael, čiji je nastanak također potaknulo pokretanje Festivala. Otočan je odigrao važnu ulogu pri počecima stvaranja Festivala i u drugoj ulozi – kako je po struci stolar, pomogao je u izradi brojnih festivalskih rekvizita i scene. Svi su odabrani kazivači uključeni u Festival kao nositelji kulturnih politika, organizatori i izvođači, zbog čega su primarno iz te pozicije govorili o Festivalu. Upravo zbog svoje ključne uloge u pokretanju i realizaciji Festivala, glavna prizma koju u radu prikazujem jest ona organizatora i izvođača.

U nastavku ću rada dati kratki prikaz povijesti mjesta Svetvinčenat koji se koristi kao podloga za suvremeno festivalsko zamišljanje i društvenu konstrukciju mjesta. Nakon toga će uslijediti analiza etnografske građe primarno prikupljene među inicijatorima i nositeljima kulturnih politika vezanih uz razvoj Festivala, a kojom ću nastojati obraditi pitanja vezana za konstruiranje identiteta lokalne zajednice, stvaranje tradicije i imaginarija lokaliteta te razvoj kulturnog turizma Svetvinčenta festivalizacijom prošlosti.

4. Studija slučaja: Srednjovjekovni festival Svetvinčenat

4.1. Kratka povijest Svetvinčenta

Svetvinčenat se u kulturno-turističkom i popularnom diskursu uglavnom predstavlja kao renesansni gradić smješten u južnom dijelu središnje Istre, a koji krasi duga i bogata povijest. Među mještanima je poznatiji pod imenom Savičenta, dok se uz ovaj i službeni naziv može pronaći još i naziv San Vincenti. Svaka izvedenica naziva mjesta polazi od imena hispanskog mučenika sv. Vincenta (sv. Vinka) koji je ujedno i njegov zaštitnik. U sastavu Općine nalaze se 22 naselja, s ukupno nešto više od dvije tisuće stanovnika, dok samo naselje Svetvinčenat broji oko dvjesto stanovnika.

Davanje kratkog pregleda povijesti Svetvinčenta smatram važnim za daljnju analizu zato što upućuje na brojne kulturno-povijesne elemente na kojima se temelji sadržaj Srednjovjekovnog festivala te prezentira važne povijesne ličnosti zaslužne za razvoj starogradske jezgre

Svetvinčenta, prostora koji oživljava unutar festivalskog okvira. Prikaz povijesti većinski se oslanja na moja vlastita saznanja koja sam stekla unazad godinu dana tijekom rada u Kaštelu Morosini-Grimani. Naracija o lokalnoj povijesti koju ovdje iznosim oslanja se na onu koja se nudi posjetiteljima u stalnom postavu Kaštela, rađenom u suradnji s povjesničarom Josipom Višnjicem. Ta nam građa pruža uvid u ključne povijesne elemente na kojima se gradi suvremeni prikaz srednjovjekovlja u lokalnom kontekstu.

Početke Svetvinčenta povjesničari najčešće vežu uz benediktince iz Ravenne koji su se na tom prostoru naselili još u 6. stoljeću, unutar feuda sv. Apolinara (usp. Ciuffardi 1997:69). Samostan benediktinaca smjestio se na prostoru i danas postojeće crkve sv. Vincenta, a oko njega se kasnije oblikovalo manje naselje. Svetvinčenat se po prvi put samostalno spominje 965. godine kao posjed porečkog biskupa, unutar složenog okvira nadležnosti akvilejskog patrijarhata (ibid.). U biskupskom je vlasništvu bio sve do 13. stoljeća, kada vlast zauzima pulska obitelj de Castropola (iz loze Sergijevaca) koja na području feuda gradi domus (kuću). Kako je krajem 13. i početkom 14. stoljeća jačala moć Mletačke Republike na ovim prostorima te se njezina vlast širila velikim dijelom istarskog poluotoka, počeli su izbijati sukobi tijekom kojih su Mlečani 1331./1332. godine zauzeli posjede obitelji de Castropola, među kojima i Svetvinčenat. Padom moći obitelji de Castropola feud je podijeljen u dva dijela, od kojih je jedan pripao članu spomenute obitelji, dok je drugi došao u vlast Mlečanina Andrea Morosinija 1384. godine (ibid.:71). U 15. stoljeću feudalni posjed u potpunosti prelazi u ruke plemićke obitelji Morosini, koja dovršava izgradnju i obnovu Kaštela – utvrde koja tamo postoji još od 13. stoljeća, no tek 1485. poprima svoj renesansni oblik, nakon čega se nastavlja preobrazba mjesta u pravilno strukturirano renesansno naselje. Izumiranjem muške i mogućnošću nasljeđivanja po ženskoj lozi, vlast preuzima Morosina Morosini, koja se kasnije udaje za plemića Marina Grimanija čime oni postaju zajedničkim vlasnicima ovog posjeda. Obitelj Grimani ostaje vlasnikom sve do pada Mletačke Republike 1797. godine, nakon čega se vlast nad Svetvinčentom nastavila mijenjati, kako ističu historiografske studije, „područje Svetvinčenta iskusilo je prvu austrijsku upravu sve do 1805. godine, nakon čega francusku upravu pod Kraljevinom Italijom do 1810. godine, da bi nakon toga pripalo području Ilirskih Provincija do 1813. godine, kada je ponovno prešlo u sastav Austrijskog Carstva i u njemu ostalo do svršetka Prvog svjetskog rata“ (ibid.:73). Između dvaju svjetskih ratova Svetvinčenat se nalazio pod talijanskom vlašću, zatim pod jugoslavenskom vlašću nakon kapitulacije Italije 1943., a od 1991. godine državni se suverenitet ovog prostora ostvaruje u okviru Republike Hrvatske (ibid.).

Slika 1. Kaštel Morosini-Grimani i Žlinja [preuzeto sa službene stranice Općine Svetvinčenat]

Kaštel, čija povijest seže u srednji vijek, svoj sadašnji oblik poprima krajem 1589. godine, kada ga Marino Grimani, prema nacrtu venecijanskih arhitekata V. Scamozzija i G. Campagne, obnavlja nakon velikog požara koji je izbio u njegovoj palači, nakon čega Kaštel postaje prepoznatljivim simbolom Svetvinčenta.² Tijekom svoje burne povijesti, Kaštel je često stradavao i bio razaran te mijenjao vlasnike, no unatoč tome ostao je najsaučuvanijim kaštelom na istarskom poluotoku. Proteže se preko gotovo cijele sjeverne strane glavnog trga (*place*) s cisternom u središtu, na čijem su obodu smještene župna crkva, loža te javne i stambene zgrade. Sa suprotne strane Kaštela proteže se Žlinja – velika, ograđena travnata površina na blagoj padini, koja je služila kao vrt Kaštela u kasnom srednjem vijeku i renesansi. Danas je javni prostor koji služi za održavanje raznih manifestacija, među kojima je najpoznatiji Srednjovjekovni festival. Kulturno-povijesna cjelina Svetvinčenta prepoznata je kao kulturno

² Kaštel je utvrda trapezoidnog tlocrta čijim kutovima dominiraju građevine korištene za stambene i obrambene svrhe, dok središnji prostor zauzima otvoreno dvorište. Kaštel posjeduje malo karakterističnih arhitektonskih elemenata koji bi mogli poslužiti kao orijentir prilikom pokušaja datiranja različitih faza gradnje kompleksa. Najdominantnija sačuvana faza gradnje je ona iz 1485. godine, a o kojoj svjedoči natpis na samom ulazu u Kaštel. U osnovi se može zaključiti da je riječ o renesansnoj strukturi baziranoj na srednjovjekovnoj tradiciji. Konceptijski, Kaštel je u sebi sadržavao ladanjski karakter svojstven renesansnoj kulturi, ali i obrambeni u kojemu su sadržani mnogi elementi prethodnog razdoblja (vitke i visoke kule, zidine s nazubljenim kruništem). Glavna, južna fasada palače predstavlja karakterističan kasnorenesansni element usporediv s venecijanskim i istarskim gradskim palačama iz druge polovice 16. stoljeća. Ostali karakteristični elementi odnose se na kasnije, barokne preinake unutar Kaštela, prvenstveno na barokno stepenište s balustradom iz 1728. godine. (prema projektu KulTERRA (2020), „Analiza razvoja arhitektonskih struktura“)

dobro te se u Registru kulturnih dobara RH nalazi na Listi zaštićenih kulturnih dobara, klasificirajući se kao kulturnopovijesna cjelina koja se razvijala od 11. do 21. stoljeća.³

Proglašenje jezgre Svetvinčenta s Kaštelom u središtu reprezentativnim primjerom materijalne kulturne baštine Republike Hrvatske doprinijelo je i tome da se Kaštel profilirao kao glavni i prepoznatljiv simbol mjesta. Osim toga, omogućilo je da se Kaštel sustavno obnovi i otvori za posjetitelje 2020. godine, putem projekta „KulTERRA – Revitalizacija istarskih kaštela Grimani i Petrapelosa“.⁴ Prije provedbe projekta, Kaštel je svoju funkciju donekle obavljao u okviru različitih manifestacija uglavnom osiguravajući scenu u dvorišnom prostoru, pri čemu je sam objekt služio kao kulisa, no svoje je novo ruho zadobio dugotrajnom i temeljitom obnovom. Iako je originalna zamisao djelatnika Općine bila da se Kaštel obnovi u autentičnom, srednjovjekovno-renesansnom ruhu, takav pothvat nije bio moguć zbog nedostatka podataka o tome kako je unutrašnjost Kaštela točno izgledala, stoga je ona, uz nadležnost povjesničara, konzervatora i restauratora uređena uz pomoć tada dostupnih resursa, poput drvenih i željeznih konstrukcija, ali s očuvanim zidovima koji prezentiraju razdoblje iz kojeg Kaštel datira.

Kaštel je u vlasništvu Općine, ali pod vodstvom komunalnog poduzeća Savičenta d.o.o., kasnije doregistriranog kao turističke agencije. Jedna od njegovih direktorica jest Nives Cetina koja je ujedno i jedna od mojih kazivačica. Kako navodi, cilj poduzeća jest postati destinacijska menadžment kompanija čija je misija i vizija umrežavanje sadržaja na području Općine i stvaranje lagodnijeg života lokalnoj zajednici.⁵ Kaštel danas radi s posjetiteljima tijekom cijele godine. Trenutno broji sedmero stalno zaposlenih djelatnika, uglavnom diplomiranih ekonomista, kulturologa ili magistra kulture i turizma, ali i sezonskih djelatnika među kojima su pretežito studenti. Dužnost svakog djelatnika jest edukacija o povijesti Kaštela i Svetvinčenta s ciljem osposobljavanja za njezinu daljnju interpretaciju i tumačenje posjetiteljima. Kaštel ima svoj stalni postav i popratne edukativne sadržaje namijenjene svim uzrastima, ali s naglaskom na obitelji i djecu, s obzirom da se i samo mjesto promovira kao obiteljska destinacija. Osim stalne ponude, Kaštel je domaćin raznim događanjima i manifestacijama.

³ Prema: Registar kulturnih dobara RH, Kulturno-povijesna cjelina Svetvinčenta, <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-5648>, pristupljeno: 21. 5. 2024.

⁴ KulTERRA je integrirani razvojni program koji podrazumijeva ulaganja u kulturnu baštinu kroz integraciju različitih, ali povezanih aktivnosti kako bi se unaprijedilo upravljanje kulturnim dobrima u Svetvinčentu i Buzetu, ali i stavili u funkciju održivog kulturnog turizma. (<https://www.istriancastles.com/>, posljednji put pristupljeno 26. 8. 2024.)

⁵ Prema transkriptu intervjua s Nives Cetina (21. 12. 2023.)

U nastavku rada bit će prikazano kako je prostor Svetvinčenta, kao prostor velikog kulturnopolitičkog značaja, poslužio kao podloga za kreiranje njegove danas najpoznatije kulturne manifestacije – Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat.

4.2. O festivalu

Srednjovjekovni gradić, mnoštvo legendi, spomenici kulture, renesansni trg, velebni kaštel Morosini-Grimani, freske, bogati kulturni program, malo središte burne povijesti, turistička destinacija – sve su to epiteti kojima se u lokalnim kulturnim strategijama i turističkoj promidžbi opisuje Svetvinčenat, gradić koje svake godine posjećuje više tisuća turista.⁶ Ono što je pridonijelo stvaranju ovakve percepcije Svetvinčenta svakako je osnivanje Srednjovjekovnog festivala. Festival se održava svake godine prvog vikenda u kolovozu, a traje tri dana. Prvi se put održao 2011. godine te izazvao interes brojne publike. Festival je osmišljen prema trodnevnom programu koji je tematski podijeljen na Obiteljski dan (petak), Dan viteštva (subota) i Dan legendi (nedjelja), s ciljem da bude atraktivan različitim uzrastima. U Festivalu sudjeluje dvadesetak udruga koje u posebno izrađenim kostimima i rekvizitima otjelovljuju i prezentiraju razne vještine i elemente koji se smatraju simbolima srednjovjekovne kulture (streličarstvo, viteške borbe, konjičke turnire, sokolarstvo, akrobacije i plesanje s vatrom i sl.), a koje sveukupno broje tristotinjak članova, među kojima se mogu vidjeti likovi poput: plemića, konjanika, vitezova, dama, streličara, sokolara, uličnih zabavljača i sl. Osim brojnih domaćih udruga, na festivalu sudjeluju i udruge iz drugih europskih zemalja, među kojima su Italija, Mađarska, Austrija i Slovačka. Svakoga dana program započinje svečanim mimohodom u kojem sudjeluju svi članovi udruga, a potom se nastavlja viteškim dvobojima, konjičkim turnirima, natjecanjima u streličarstvu, sokolarstvom, igrokazima, predstavama, radionicama i noćnim vatrenim programom koji podrazumijeva različite akrobacije i plesanje s vatrom te prikaz spaljivanja Kaštela uz pomoć pirotehničkih sredstava, što je ujedno i posljednja točka programa na zadnjem danu Festivala. Sve vrijeme tijekom trajanja festivala na glavnom gradskom trgu i okolnim ulicama posjetitelji mogu isprobati razne sprave koje izlagači definiraju kao „srednjovjekovne“ (klade, kmetski stolac⁷, dječji drveni vrtuljak, naprave za

⁶ Prema projektu Općine Svetvinčenat i TZ Općine Svetvinčenat, „Srednjovjekovni festival u Svetvinčentu, 8. - 10. kolovoza 2014.“

⁷ Drvena sprava na kojoj odabrana osoba sjedi iznad velike bačve napunjene vodom. Posjetitelji imaju priliku tri puta gađati metu, a ukoliko ju pogode, onaj tko sjedi na kmetskom stolcu pada u vodu.

kovanje, tkalački stan), dok brojni lokalni obrtnici i izlagači predstavljaju stare zanate (izradu ručno rađenih drvenih i glinenih predmeta, izradu drvenih košara, freskoslikarstvo itd.).

Prije obnove, Kaštel je služio kao prostor za gastronomsku ponudu, pri čemu je vodeću ulogu imala lokalna lovačka udruga koja je tamo pripremala razne gulaše i *maneštre*⁸ u velikim loncima. Danas se u Kaštelu nude plate lokalnih suhomesnatih proizvoda i sireva, dok se duž ulica smještaju različiti štandovi koji nude kobasice, svinjska rebarca, kiseli kupus, krumpir te ponovno suhomesnate proizvode i sireve lokalnih OPG-ova. Po staroj su jezgri uvijek prisutni i ulični zabavljači i svirači koji svojim izvedbama dočaravaju atmosferu kojom se evociraju različiti aspekti srednjovjekovnog života, nudeći posjetiteljima mogućnost da dožive osjećaj povratka u to povijesno razdoblje.

Srednjovjekovnim se festivalom slika srednjovjekovlja stvara pažljivim kombiniranjem odabranih kulturnih elemenata tog povijesnog razdoblja s modernim prezentacijskim metodama. Sama lokacija i njezin autentični ambijent na kojega se spomenuti kulturni elementi postavljaju ključna je u doživljaju srednjovjekovlja u današnjici. Izvođači otjelovljuju povijesne likove, noseći detaljno izrađene kostime koji odražavaju različite društvene slojeve srednjovjekovnog društva (plemiće, vitezove, dame, konjanike i sl.) te demonstrirajući reprezentativne vještine i zanate (mačevanje, konjički turnir, sokolarstvo, streličarstvo, izradu ručno rađenih predmeta itd.), čime nastoje dočarati društvenu strukturu i svakodnevni život tog razdoblja. Dodatan ugođaj stvara se vođenim radionicama te demonstracijom starih zanata i srednjovjekovnih sprava, gdje se posjetitelje direktno uključuje u izvedbu i program Festivala, a program se obogaćuje gastronomskom ponudom koja se temelji na tradicionalnoj istarskoj kuhinji. Također, sudjelovanje međunarodnih udruga na Festivalu obogaćuje njegov program te upućuje na širi kontekst srednjovjekovne Europe. Kombinacijom ovih motiva i događaja te njihovom prilagodbom suvremenim potrebama posjetitelja, Festival stvara dinamičnu i reprezentativnu sliku srednjovjekovlja u suvremenosti, pružajući posjetiteljima jedinstveno iskustvo i doživljaj povratka u prošlost.

Srednjovjekovni festival u Svetvinčentu jedna je od najbrže rastućih manifestacija u Istri. To potvrđuje njezina sve veća posjećenost svake godine, gdje u tri dana trajanja programa Festival posjeti nekoliko tisuća ljudi, ali i priznanje koju je Festival osvojio na Danima hrvatskog turizma krajem 2023. godine, kada je ušao među troje finalista turističkog događaja godine.

⁸ Autohtono istarsko jelo, u obliku variva, koje se sastoji od raznolikog povrća (s grahom i krumpirom kao temeljnim) te suhog mesa. Nekada se smatrala „jelom siromaha“, a danas je jedno od najpoznatijih jela ovih područja.

Pokretanje Srednjovjekovnog festivala bila je prekretnica za malo mjesto kakvo je Svetvinčenat. U nastavku rada, na temelju prikupljene etnografske građe, nastojat ću iznijeti glavne odrednice Srednjovjekovnog festivala – od njegovog pokretanja i uopće motiva njegova nastanka, ključnih elemenata od kojih se sastoji i na kojima počiva, načina na koje izvođači oživljavaju srednjovjekovlje, sve do njegovih učinaka i upliva na mjesto i lokalnu zajednicu.

4.3. Počeci selekcije tradicije u festivalskom okviru

Svaki festival počiva na određenoj temi koju želi prezentirati publici te svako pokretanje festivala uključuje određene motive i ciljeve. Srednjovjekovni festivali sve češća su pojava na kulturnoj sceni, pri čemu je vidljiva tendencija da se srednjovjekovna tema poveže s konkretnom lokacijom održavanja festivala. Tako je Svetvinčenat, zbog svoje povijesne jezgre te bogate materijalne kulturne baštine, prema mišljenju inicijatora festivala, bio idealno mjesto da se ovakva vrsta događanja pokrene.

Kako piše Budak (2009), u Hrvatskoj se, posebice u političkom kontekstu, na srednji vijek gledalo na više načina. Ponajviše u razdoblju 90-ih, u kontekstu osamostaljivanja Republike Hrvatske, došlo je do obnove interesa za srednjovjekovnu povijest kao sredstva uspostavljanja nove nacionalne identifikacije. Međutim, nakon 2000. godine došlo je do pomaka prema uključivanju hrvatskih srednjovjekovnih simbola u ideologiju europske integracije, posebno pod ljevičarskim i centralističkim političkim koalicijama (ibid.). Generalno je dominirala interpretacija srednjovjekovne povijesti utemeljena na stavovima povjesničara i političara 19. i ranog 20. stoljeća, kada je na ovom prostoru došlo do buđenja nacionalne svijesti i težnje za formiranjem razlikovnog hrvatskog identiteta. Nadalje, borba za neovisnost Republike Hrvatske tijekom 90-ih dovela je do jačanja ideologije koja je poticala nacionalni ponos te sjećanje na slavnu nacionalnu prošlost, uključujući reference na hrvatsku srednjovjekovnu baštinu (ibid.). Razlog referiranja na srednji vijek leži u tome što se, prema interpretacijama spomenutih ranijih povjesničara, u ranom srednjem vijeku (od 7. do 11. st.) počeo formirati hrvatski identitet (iskazan u motivima doseljavanja Hrvata na teritorij današnje RH, osnivanja hrvatskih kneževina, stvaranja srednjovjekovne samostalne države, uspostavljanja kraljevstva Hrvata).⁹

⁹ Iskazivanje nacionalnog ponosa i identiteta, pritom velikim dijelom referirajući se na srednjovjekovlje, očituje se i u izvorišnim osnovama Ustava RH: „Izražavajući tisućljetnu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskoga naroda, potvrđenu slijedom ukupnoga povijesnoga zbivanja u različitim državnim oblicima te

Političke i kulturne implikacije srednjovjekovnog nasljeđa možemo promatrati u kontekstu kulturnih manifestacija koje svoju popularnost postižu u suvremenoj Hrvatskoj. Porast broja festivala u svim regijama Republike Hrvatske može se s jedne strane promatrati kao recentni globalni trend jer je diljem svijeta došlo do povećanja broja manifestacija, posebno potaknutog turizmom, dok se s druge strane taj porast može promatrati i kao „rezultat političke tranzicije Hrvatske, kada su se nakon proglašenja neovisnosti ponovno počele konstruirati slike hrvatske države, društva i kulture“ (Škrbić Alempijević i Mesarić Žabčić 2010:320-321). U slučaju Srednjovjekovnog festivala, koristeći se povijesnom jezgrom i sačuvanom materijalnom kulturnom baštinom, reinterpretirajući, ponovno zamišljajući i uprizorujući lokalne predaje i odabrane povijesne motive, njegovi su organizatori težili istovremeno stvoriti kulturno-turistički proizvod Svetvinčenta te uputiti lokalnu zajednicu na vrijednost vlastite tradicije, s ciljem poticanja njezine kohezije i samoidentifikacije duž linija srednjovjekovnog nasljeđa.

Istraživanje sam započela utvrđivanjem motiva i ciljeva pokretanja Srednjovjekovnog festivala, zbog čega su moji prvi intervjui bili provedeni s njegovim glavnim pokretačima: Igorom i Daliborom Macanom. Igor Macan, ujedno i začetnik ideje Srednjovjekovnog festivala, kroz anegdotu mi je ispričao kako je ideja nastala:

„Ideja je došla doslovce na klupi ispred Kaštela Morosini-Grimani uz dve bure [smijeh]. Josip Višnjić, koji je inače povjesničar, arheolog, sa idejom, jer je tada bila ekonomska kriza, znači motivacija za ideju je bila, jer je bila kriza, baš kao šušalo se okolo da će se Festival plesa i neverbalnog kazališta preseliti iz Savičente u Rovinj (...) zgubit ćemo jednu dosta bitnu tada manifestaciju po kojoj je Savičenta najprepoznatljivija u ten momentu bila, i onda je počelo razmišljanje ustvari 'ča bi mogli napraviti, a bez obzira na šolde, da jeno sutra to nidan ne more uzeti' i tako je to počelo. Tu je bila ideja da se de facto valorizira povijesna, postojeća kulturna baština, govorimo materijalna, koju ti nidan ne more uzet i preselit drugamo jer jednostavno ti ne more uzeti materijalno, nematerijalno možda bi i moga, materijalno teško, i tu je nastala ideja. Josip Višnjić, uz biru, je reka 'znam ti ja neke vitezove, neke udruge'. Naravno, tu ni bilo ni v od vitezovi u Savičenti tada, ni ideje, ni bilo čega na tu temu, i tu je recimo ideja se rodila da bi se moga napraviti festival.“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.)

održanjem i razvitkom državotvorne misli o povijesnom pravu hrvatskoga naroda na punu državnu suverenost, što se očitovalo:

- u stvaranju hrvatskih kneževina u VII. stoljeću;
- u srednjovjekovnoj samostalnoj državi Hrvatskoj utemeljenoj u IX. stoljeću;
- u Kraljevstvu Hrvata uspostavljenome u X. stoljeću;
- u održanju hrvatskoga državnog subjektiviteta u hrvatsko-ugarskoj personalnoj uniji (...). (Ustav Republike Hrvatske, <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>, pristupljeno: 26. 5. 2024.)

Iz navedenog je citata vidljivo da je, unatoč tome što u tom trenutku u Svetvinčentu nije postojalo ništa u izvedbenom smislu što bi upućivalo na osnivanje manifestacije srednjovjekovne tematike, prepoznat potencijal sačuvane materijalne kulturne baštine koja bi mogle poslužiti kao scena, odnosno podloga za nastanak festivala. Znakovito je to što je ideja nastala ispred Kaštela, prepoznatljivog arhitektonskog simbola Svetvinčenta, koji je ujedno reprezentativni i vidljivi podsjetnik na burnu istarsku prošlost. Međutim, zbog derutnog stanja u kojem se nalazio, desetljećima nije bio u funkciji te su djelatnici Općine dugi niz godina tražili način da se on obnovi, no za to se prethodno nisu iznašla dovoljna financijska sredstva. Dio Kaštela koji se mogao koristiti bilo je dvorište, stoga su se tražile ideje kako da ono poprimi funkciju festivalske scene. Kaštel je i prethodno služio kao glavna pozornica različitih događanja koja su se u Općini organizirala (koncerti, Festival plesa i neverbalnog kazališta, predstave, vjenčanja i sl.), a taj je njegov status potvrđen i u kontekstu Srednjovjekovnog festivala:

„(...) u principu odvajk je bija cilj nekako revitalizirati Kaštel. Kaštel je u to vrime bija dosta devastiran, ni bija u funkciji, znali smo koliko nam je bitan i to je bilo u vrime kad se ustvari provodija onaj prvi REVITAS¹⁰, di smo mi dobili prva sredstva za obnovu Kaštela, i samim time, kad ti svakodnevno o temu razgovaraš, jer mi smo svakodnevno delali na temu, ti nekako više ti je fokus bija taj Kaštel koji je u principu centar i srce mista i konstantno ti je u nekakvin mislima i tu je Igor doša s ton idejon na koji način moremo revitalizirati, ne samo Kaštel, nego i tu [kulturno-povijesnu] scenu [arhitekturu] koju imamo toteka, koja je najznačajnija i po kojoj je Savičenta ustvari prepoznatljiva.“ (Dalibor Macan, 10. 11. 2023.)

Revitalizacija, kako samog Kaštela, tako i stare jezgre Svetvinčenta, bila je dakle temeljna silnica u daljnjem stvaranju i razvoju Srednjovjekovnog festivala. Kako navode inicijatori, prve ideje o pokretanju Festivala datirale su još iz 2003. godine, kada se raspravljalo o konceptu viteških igara koje bi se održavale u Kaštelu. Inspiracija je dolazila i s drugih strana, posebno u okviru programa američke tvrtke pod nazivom Medieval Times, koja unutar mnogih umjetno sagrađenih dvoraca i galija po Americi organizira srednjovjekovne predstave, igre i borbe: „Amerika, koja nema veze s vitezovima ni s ničim, nego čisti biznis, i onda je nama bilo 'kako drugdje sgrade ono što nemaju', a mi imamo materijalnu baštinu, pravi dvorac i povijest koju

¹⁰ REVITAS – Revitalizacija istarskog zaleđa i turizma u istarskom zaleđu prekogranični je projekt, sufinanciran sredstvima Europske unije kroz Program prekogranične suradnje Slovenija – Hrvatska 2007-2013 (IPA – instrument pretpristupne pomoći). Uključeno je 10 partnera s obje strane granice: Grad Kopar (vodeći partner), Istarska županija, Općina Izola, Općina Piran, Zavod za zaštitu kulturne baštine Slovenije – ispostava Piran, Grad Buzet, Grad Poreč, Turistička zajednica Istarske županije, Općina Svetvinčenat te Grad Vodnjan. (<https://revitas.org/hr/projekt/o-projektu/>, pristupljeno: 11.4.2024.)

moreš prezentirati, a nismo kapaci [sposobni]“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.). Kao ključni oslonac u osmišljavanju takvog festivala srednjovjekovlja poslužila je postojeća materijalna kulturna baština Svetvinčenta, za koju kazivači tvrde da je ono što mnogi drugi festivali bliske tematike nemaju.

Slični festivali ove tematike već su postojali u Hrvatskoj, stoga su se moji kazivači odlučili na posjet jednom takvom festivalu, Bitci kod Samobora, kako bi dobili inspiraciju za vlastiti festival. Do tada nisu prisustvovali nijednoj takvoj manifestaciji, a festival u Samoboru bio je idealna prilika za to jer je unutar godišnjega festivala najraniji festival ove tematike koji se održava u Hrvatskoj (u ožujku), što je organizatorima dalo dovoljno vremena za pripremu vlastitog festivala, čije je održavanje bilo predviđeno u kolovozu¹¹. Okupljeni tim sačinjavali su Igor i Dalibor Macan, direktor Turističke zajednice Dean Pustijanac, Veseljko Otočan i još nekolicina lokalnih stanovnika, uglavnom ugostitelja i obrtnika, koje su inicijatori smatrali važnima za pokretanje ove manifestacije. Nakon toga su prisustvovali i brojnim drugim festivalima (Renesansnom festivalu u Koprivnici, Bitki kod Stubice, Krčkom sajmu...), sakupljajući ideje te upoznavajući se s povijesnim udrugama koje sudjeluju na takvim festivalima.

Iako je ideja o pokretanju Srednjovjekovnog festivala nastala kao odgovor na ekonomsku krizu i mogućnost gubitka tada najvažnije manifestacije u Svetvinčentu, Festivala plesa i neverbalnog kazališta, zapravo je došlo do prepoznavanja potencijala sačuvane materijalne kulturne baštine koja bi mogla poslužiti kao scena za novi festival koji će predstavljati Svetvinčenat na hrvatskoj kulturnoj sceni.

4.4. Autentičnost lokacije i festivalski prostor

Povijesna jezgra Svetvinčenat postala je poticajem izgradnje reprezentativne slike tog gradića putem Srednjovjekovnog festivala, čiji je primarni cilj prikazati ovdašnju prošlost. Ta se povijesna jezgra kroz izvedbu festivala reaktualizira i oživljava kada se raznim festivalskim praksama, smještenim na različitim lokacijama, oblikuju značenja tog prostora. Postavlja se pitanje kako taj festival mijenja gradić Svetvinčenat. Kako se posredstvom Festivala preoznačava, stvara i oblikuje prostor? Učestalo spominjani pojam u kontekstu festivalskih revitalizacija jest autentičnost. Kazivači Festivalu pripisuju autentičnost na osnovi prostora

¹¹ Prema navodima organizatora, pri odabiru datuma tijekom kojeg će se Srednjovjekovni festival održavati, tragalo se za statistički najmanje kišovitim razdobljem u godini, zbog čega je odabran početak kolovoza.

njegova održavanja, ističući kako nijedno mjesto nema ono što Svetvinčenat ima, a to je autentična, povijesna vizura koja se ostvaruje kao festivalska scena:

„Razlog eventa je zapravo ambijent, znači ideja, znači imaš prvo taj dvorac i znači svi ti takovi eventi u Hrvatskoj, ustvari i drugadi, se svi održavaju na nekoj njivi i tamo se napravi bitka, i zato govorin, ovaj naš, moru ga kopirati, na kraju su ga i kopirali ustvari Labinjani i tako dalje, znači jednostavno ne more dobiti ovo jer on ne more postići taj dvorac i tu Žlinju¹², on to ne more dobiti, more sve drugo iskopirati, al ovo je vrlo bitno, jer jednostavno ti nemaš ovakav ambijent i zato je taj festival, na kraju za sve udruge, za sve učesnike je poseban jer je u posebnem ambijentu, a to je i bila osnovna ideja napraviti“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.).

Slika 2. Viteški tabori u Žlinji s pogledom na Kaštel (izvor: Savičenta d.o.o.)

Smještanjem festivalske scene u povijesnu gradsku jezgru postiže se u očima organizatora vjerodostojnost festivala kojim se evocira srednjovjekovlje. Činjenica da se čitav festivalski program smješta isključivo u središte mjesta te postavljanje rampi i oznaka sa svih strana mogućih ulazaka u staru jezgru govori o pomno osmišljenom stvaranju granice festivalskog i izvanfestivalnog prostora, pri čemu se pridaje dodatna dimenzija „ulaženju u prošlost“. O važnosti autentične infrastrukture u uspješnom oživljavanju srednjovjekovlja govore i autori Ozren Biti i Marina Blagaić, ističući izjavu organizatora Erazmova viteškog turnira u Postojni u kojoj on navodi: “Viteški turnir danas nije problem napraviti. Ima dosta grupa, viteških i konjičkih. Sad treba imati samo dvorac i povijest” (2008:4). Smještanjem festivala u povijesnu arhitekturu, pridavanjem značenja mjestu ljudskim djelovanjem unutar njega, mjesto postaje

¹² Tratina ispred Kaštela koja je nekada služila kao vrt.

„prostorom gdje se grade mostovi između reprezentacija i priča o prošlosti s jedne strane, te akcija i doživljaja s druge. Možda je upravo u tomu ključ uspjeha navedenog tipa događanja, u mogućnosti da se mjesto doživi i u sadašnjem vremenu i u onom prošlom, pri čemu vlastiti život doživljavamo u produženom vremenskom kontinuumu” (Reme 2002:45).

Kada se autentičnost kao vrijednost koju ističu organizatori povezuje s turizmom, to može imati dvojak učinak na preoblikovanje prostora: s jedne strane, turizam može doprinijeti promicanju i očuvanju lokalne kulture i tradicija, dok s druge strane, prekomjerni turizam može dovesti do komercijalizacije i gubitka autentičnosti, pri čemu su stvorene turističke atrakcije u raskoraku i srazu s lokalnim načinom života.

Autentičnost kakva se iskazuje i u Srednjovjekovnom festivalu nije trajno usidrena u određenom vremenu, u ovom slučaju u srednjovjekovlju u tom lokalitetu. Naprotiv, ona predstavlja dinamičan društveni proces gdje se različiti interesi izražavaju kroz vlastite interpretacije povijesti, uvijek nanovo konstruirane. Načine na koje organizatori festivala izabiru i predstavljaju pojedine kulturne elemente možemo shvatiti kao mehanizme provođenja autentifikacije. Zahvaća se određena tradicija koja se prepoznaje kao bogata i vrijedna oživljavanja, ali je odluka organizatora i sudionika kako će ju prikazati u današnjici. U kontekstu Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat do pozivanja na autentičnost srednjovjekovne tradicije dolazi smještanjem festivala u starogradske prostor. To znači da svi birani elementi koji se prikazuju na Festivalu postaju vjerodostojnijima jednom kada se postave u lokalni prostor, ovjeren kao reprezentativan i baštinski mjerama zaštite nadležnog ministarstva. Baština se u sadašnjosti ostvaruje kao proizvodnja novih elemenata, ali koji u prošlosti ima svoje temelje, a „organizatori i sudionici postaju oni koji iz suvremenog trenutka odlaze u prošlost, interpretiraju je i nude posjetiteljima da je iskuse“ te je „njihova interpretacija i pridruživanje značenja prošlim događajima“ ono što stvara festivale (ibid.:77).

„[Festival] ima dodatnu vrijednost zbog tega ča je na autentičnoj lokaciji (...) tu je veliki plus ovakvog festivala, jer recimo renesansa u Koprivnici počinje i završava sa festivalom, jer kad se to sve očisti, ki god da bi doša 2 dana prije ili 2 dana pokle, taj doživljaj tamo ne more doživiti (...) jednostavno stvarno mora biti trajno da misto živi na toj nekoj temi di je festival jednostavno izlog generalni za cilo misto, ukratko rečeno. I zato mislin da tu ima puno veći plus, a na samom festivalu je to dodatna atraktivnost jer je u takven ambijentu koji te dodatno ajmo reći, posjetitelje ufurava u povijest.“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.)

Macan tvrdi kako autentičnost lokacije povećava atraktivnost festivala jer pomaže posjetiteljima da se bolje užive u povijesni kontekst, ali i da generalno obogaćuje festivalsko

iskustvo. O prednosti Srednjovjekovnog festivala naspram ostalih festivala ovakve tematike govori i direktor TZ Svetvinčenat:

„(...) većinom ti [ostali] festivali su organizirani ili na nekoj travnatoj površini ili uz neki grad ili eventualno uz neki umjetni dvorac, ali niti jedan nije bio organiziran u ovakoven ambijentu kao ča je taj, tako da je tu nemoguće uopće i kopirati taj festival jer je on i koncipiran tako da je prilagođen starogradskoj jezgri kompletan program, tako da i taj isti festival da vi kopirate na neku drugu poziciju nemoguće je dobiti takov efekt jer ambijent ni takov.“ (Dean Pustijanac, 15. 11. 2023.)

Pustijanac ovdje naglašava jedinstvenost festivala koji se održavaju u autentičnim povijesnim ambijentima. On ističe kako mnogi drugi festivali koriste travnate površine, urbane lokacije ili umjetne dvorce, ali nijedan ne može pružiti isto iskustvo kao festival smješten u povijesnoj jezgri. Nadalje objašnjava da je program Srednjovjekovnog festivala posebno prilagođen starogradskoj jezgri, što njegovo prebacivanje na neku drugu lokaciju čini neizvedivim jer bi se time izgubila djelotvornost ambijenta. Važnost povijesne jezgre Svetvinčenta kao festivalske scene ističe i član Povijesne udruge Kaštel:

„Mi moremo govoriti o starogradskoj jezgri recimo Krka, mi moremo govorit za Seljačku bunu i njihovoj njivi kadi se desila, mi moremo govorit o Labinu di su bili Uskoci, mi moremo govoriti o Giostri u Poreču, bija je čak i neki pokušaj nešto u Balama... jednostavno, Savičenta ima dušu. Kao ča je gladijatorima misto u areni u Puli, tako je vitezovima misto u Savičenti. To jednostavno gre jedno s drugim, poklapa se, ne znan uopće kako bin se izrazija, jednostavno Savičenta odiše za to. Savičenta ima dušu, ča se u konačnici na festivalu vidi. Ta placa sprid Kaštela, em žlinja doli, em u samen Kaštelu, em okolo ova šetnica, jednostavno ima dušu, to moreš napraviti samo ako pojdeš delati novi grad.“ (Darvin Žufić, 23. 11. 2023.)

Svi gore spomenuti kazivači upućuju na jedno zajedničko obilježje svih festivalskih izvedbi u Svetvinčentu, a to je autentičnost lokacije/ambijenta u kojeg se smješta Srednjovjekovni festival. Pri takvim se naracijama vremenska slojevitost lokacije svodi na njegovu vizualno najupečatljiviju dimenziju, onu srednjovjekovnu. Svake se godine tijekom tri dana u kolovozu povijesna jezgra Svetvinčenta ostvaruje i kao festivalski prostor. Međutim, ono što kazivači ističu jest to da taj festivalski prostor nije potrebno proizvoditi i znatno preoblikovati u festivalske svrhe – on, njihovim riječima, „prirodno postoji“ u svojoj srednjovjekovno-renesansnoj formi, samo zadobiva dodatna značenja smještanjem festivala unutar njega.

Slika 3. Pogled na Kaštel i glavni trg (izvor: TZ Svetvinčenat)

„Festival svojim prostornim smještajem pruža mogućnost susreta sa zamišljenom kulturom koja je čvrsto povezana s graditeljskim nasljeđem“ (Kelemen 2012:321). Ovaj zaključak možemo povezati i s transformacijom povijesne jezgre Svetvinčenta u festivalsku scenu na kojoj se pred očima suvremene publike oživljava i zamišlja srednjovjekovlje. Na Srednjovjekovnom se festivalu scena kreira prema logističkim mogućnostima, odnosno prostornim zadatostima. Organizatori nastoje izbjeći pravljenje umjetnih tribina i dodavanje novih elemenata u autentično mjesto, već se festivalski inventar i rekviziti prilagođavaju postojećoj arhitekturi.

Kako je Kaštel u počecima Festivala još bio u ruševinama, njegov se prostor nije mogao pretjerano koristiti, no nastojalo se koristiti dvorište gdje se postavljao tabor one povijesne udruge za koju se odlučilo da će ondje boraviti. S obzirom da je Kaštel venecijanski, težilo se tome da i udruga koja se u njegovom dvorištu nalazi bude venecijanska – tako bi ona u Kaštelu boravila tijekom sva tri dana njegova trajanja. Obnovom Kaštela, njegov je prostor postao u potpunosti uključen u program Srednjovjekovnog festivala pa tako osim stalnih djelatnika, koji u reprezentativnim kostimima posjetiteljima služe hranu i piće, u Kaštelu pronalazimo sadržaje poput: gastronomske ponude, streličarstva, viteških borbi, animacije, kostimiranih predstava, srednjovjekovne glazbe, a tradicionalno u Kaštelu svake godine boravi odabrana udruga.

„Prije je Kaštel isto bija gastro kutak di su se pripremali, prijašnjih godina su lovačke udruge pripremale domaće specijalitete i Kaštel je uvijek bio neki početak otvorenja Festivala, tu su se predali ključ na upravljanje, kad su se vrata otvorila od Kaštela je zapravo uvijek kretao

mimohod, a kako je sad Kaštel obnovljen i on ima neku drugu funkciju, sam sebi mora isto tako biti kroz Festival i održiv, znači da moramo staviti unutra aktivnosti koje će generirati neke prihode, i dalje je to gastro kutak, ali uz nadopunu neke udruge koju odaberemo“ (Nives Cetina, 21. 12. 2023.)

Slika 4. Streljaštvo na 11. Srednjovjekovnom festivalu, unutar Kaštela Morosini – Grimani (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 5. Posjetitelji festivala unutar Kaštela Morosini – Grimani (izvor: TZ Svetvinčenat)

Glavni je trg ispred Kaštela tijekom Festivala oduvijek poprimao jednu od svojih primarnih funkcija, a to je da na njemu bude smješten sajam. Naime, prije osnivanja Srednjovjekovnog

festivala, u Svetvinčentu je postojao Mrkat istrijskega dela – sajam starih zanata i izložba istarskih suvenira uz kulturno-umjetnički program. Već su tada postojale udruge koje su prezentirale stare zanate, među kojima su bili: obrada drva, izrada glinenog posuđa, rad na tkalačkom stanu, izrada košara i sl., što su, prema riječima direktora TZ Svetvinčenat, organizatori Festivala smatrali dijelom prikaza oživljene povijesti.¹³ Sličan se sadržaj nastojao prikazati i za vrijeme trajanja Srednjovjekovnoga festivala, tijekom kojega trg i okolne ulice ispune štandovi različitih izlagača koji prezentiraju neke od prethodno spomenutih starih zanata (obradu drva koja uključuje ručno rađeno posuđe, oruđe, dječje drvene mačeve i štitove; izradu košara; ručno rađeno glineno posuđe i sl.) i gastronomsku ponudu (tradicionalna istarska kuhinja, koja uglavnom uključuje kobasice, svinjsko meso, kiseli kupus, suhomesnate proizvode, sireve, crno vino s breskvama i sl.). Iz navedenih je primjera vidljivo da se pri odabiru zanata i gastronomije koji će se prezentirati i nuditi posjetiteljima ne teži nužno srednjovjekovnoj izvornosti, već se biraju elementi istarske tradicije koji se u popularnom diskursu tretiraju kao starinski i izvorni, čime se nastoji prezentirati autentičnost Festivala. Ipak, na glavnome trgu pronalazimo i reprezentativne primjere srednjovjekovlja pa se tako posjetitelji mogu okušati u radionicama freskoslikarstva, gađanju lukom i strijelom, kovanju te prezentaciji srednjovjekovnih sprava za mučenje. Duž ulica starogradske jezgre posjetitelje animiraju ulični zabavljači, svirači te brojni drugi izvođači odjeveni u reprezentativne kostime, dok se glavni dio festivalskoga programa (viteške borbe, konjički turniri, sokolarstvo, streličarstvo, noćni vatreni program) od početaka festivala održava u Žlinji – tratini ispred Kaštela koja i danas služi kao glavna arena, što zbog svog oblika i veličine, što zbog pozicije na kojoj se nalazi, a koja posjetiteljima daje dobar pregled cjelokupnog programa. Kako navodi direktor TZ Svetvinčenat, popratni je sadržaj (izložba zanata, gastronomska ponuda, prezentacija srednjovjekovnih sprava, radionice, glazba i sl.) na glavnome trgu i gradskim ulicama „možda i jednako važan koliko i glavni sadržaj na festivalu, jer on stvara dojam da je cijelo mjesto oživljeno“ (Dean Pustijanac, 15. 11. 2023.).

¹³ Prema transkriptu intervjua s direktorom TZ Općine Svetvinčenat, Deanom Pustijancem (15. 11. 2023.)

Slika 6. Predstavljanje starih zanata na glavnem trgu (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 7. Radionice freskoslikarstva u renesansnoj loži (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 8. Viteške borbe i dječji program u Žlinji (izvor: TZ Svetvinčenat)

Setha M. Low (2000) razlikuje dva načina oblikovanja prostora: prvi je *društvena proizvodnja prostora*, koja kombinira društvene, ekonomske, ideološke i tehnološke čimbenike koji fizički i materijalno oblikuju prostor, dok je drugi način oblikovanja *društvena konstrukcija prostora*, koja se odnosi na fenomenološka i simbolička iskustva kojima ljudi transformiraju prostor i daju mu značenje (ibid.:127-128). U društvenoj proizvodnji mjesta Srednjovjekovni festival Svetvinčenat sudjeluje svojim kulturnim politikama koje su određene raznim društvenim, ekonomskim, ideološkim i tehnološkim faktorima. Organizatori festivala svoje djelovanje uklapaju u šire kulturne politike te se trude osmisliti programe i konstruirati festivalske tradicije, koristeći ih u procesu kreiranja i prikazivanja Svetvinčenta kao srednjovjekovnoga gradića te njegova pozicioniranja na kulturnoj i festivalskoj karti, pri čemu oblikuju i koriste prostor grada. Uz to, svi sudionici festivala svojim raznolikim praksama pridaju značenja prostoru te time doprinose njegovoj društvenoj konstrukciji (Kelemen 2012:350-351). Srednjovjekovni festival ne samo da materijalno oblikuje prostor Svetvinčenta, već i simbolički konstruira grad, upisujući nova značenja u postojeće arhitektonske strukture. Kroz svoje politike i organizaciju, kao i prakse koje generira, Festival sudjeluje u društvenoj proizvodnji i konstrukciji prostora, čime (pre)oblikuje identitet mjesta.

4.5. Izvođenje i oživljavanje povijesti

Kada govorimo o izvedbi, koncept i sadržaj Festivala uvelike su se mijenjali tijekom godina. Težnja je bila usmjerena prema tome da se pokuša oživjeti prošlost u suvremenosti različitim

prezentacijskim tehnikama, no za to nije oduvijek postojalo dovoljno resursa. Pokretači i organizatori Festivala poznavali su dvije važne legende mjesta, a to su Legenda o vještici Mare¹⁴ i Legenda o Nepoznatom Vitezu.¹⁵ Međutim, podataka o njima bilo je vrlo malo, stoga je njihovo izvođenje uključivalo određenu dozu kreativnosti i improvizacije. S obzirom da se njihova prezentacija na Festivalu smatrala vrlo važnima, tragalo se za konkretnijim podacima i povijesnim zapisima koji su naknadno, uz pomoć jednog povjesničara, pronađeni u venecijanskim arhivima, što je omogućilo da se i njihova izvedba razvije i prilagodi tim izvorima, ali i suvremenim potrebama publike.¹⁶ Nadalje, kako je u fokusu svih kulturnih aktivnosti, pa tako i Srednjovjekovnog festivala, bio Kaštel Morosini-Grimani, bilo je bitno oživjeti i glavne likove koji se uz njega vežu, a to su duždevka (tal. *dogaressa*) Morosina Morosini i dužd Marino Grimani. Njihove likove svake godine otjelovljuju istarski radijski voditelji Jelena Vitasović i Teodor Tiani koji ujedno vode i čitav program Festivala. Kako bi izgledali što autentičnije, kostimi Morosine i Grimanija izrađivali su se prema podacima iz knjiga pronađenih u venecijanskim arhivima. Organizatori ističu da je uloga ovih dvaju likova iznimno bitna za Festival jer su oni ujedno i važne povijesne ličnosti, kako Kaštela, tako i čitavog Svetvinčenta koji se zahvaljujući njima izgradio u pravilno oblikovano renesansno naselje. Zato su baš ti likovi odabrani kao voditelji Festivala, koji simbolično započinje „otvaranjem vrata grada“ i prijemom sudionika kod obitelji Morosini-Grimani.

¹⁴ Legenda o vještici Mare zapravo je istinita priča o mladoj djevojci Mariji (Mare) Radolović koja je smrtno stradala za vrijeme inkvizicije u 17. stoljeću. Bila je proglašena vješticom jer nije uspjela izliječiti teško bolesnu djevojčicu, a koja je naposljetku i preminula. Mare je najprije mučena, potom obješena, a zatim spaljena na glavnom trgu u Svetvinčentu. Ona je ujedno i posljednja žrtva inkvizicije u Istri.

¹⁵ Legenda o Nepoznatom Vitezu govori o vitezu koji je pobijedio na viteškom turniru održanom u Žlinji, tratini ispred Kaštela. Kako ne bi otkrio svoje lice, odbio je nagradu i umjesto toga je zabio svoj mač u stijenu i nitko ga, osim budućeg vladara, ne može izvaditi. Nakon toga je odjahao ravno u zalazak sunca ostavljajući iza sebe legendu i sedam viteških iskušenja. (prema: Escape castle Svetvinčenat, <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/sunce-i-more/zabava-tematski-parkovi/1544>, pristupljeno 14.2.2024.)

¹⁶ Prema transkriptu intervjua s Igorom Macanom (8. 11. 2023.)

Slika 9. Voditelji programa u likovima Morosine Morosini i Marina Grimanija (izvor: TZ Svetvinčenat)

Iako se težilo tome da fokus festivalskog programa bude na onim kulturnopovijesnim segmentima koji se vežu uz samo mjesto, takvih je uže lokalnih elemenata bilo nedovoljno da bi se Festival temeljio isključivo na njima. Stoga se Festivalom evociraju lokalne legende i poznati povijesni podaci o Svetvinčentu, ali se program obogatio raznim aktivnostima i djelatnostima generalno vezanih uz srednjovjekovno razdoblje (viteške borbe, konjički turniri, streličarstvo, sokolarstvo, akrobacije s vatrom i sl.), raspoređenih duž starogradske jezgre, u izvedbi brojnih povijesnih udruga iz Hrvatske i Europe, što je omogućilo da se lokalne kulturne specifičnosti kontekstualiziraju u širem povijesnom okviru.

Organizatori su veliku pažnju poklonili potrazi za udrugama koje će sudjelovati na Festivalu. Ističu kako je bilo vrlo važno pronaći osobe koje će moći uvjerljivo utjeloviti figuru viteza kao jednog od glavnih simbola srednjovjekovlja, s obzirom na to da ta figura „povlači sa sobom određen set vrijednosti, s jedne strane konkretno povezanih s razdobljem srednjeg vijeka, a s druge strane pripadajućih idealima univerzalne kulture i višeg tipa humaniteta“ (Biti i Blagaić, 2008:97). Generalno se težilo stvaranju oživljene povijesti, a za nju su potrebne stvarne osobe koje aktualiziraju i otjelovljuju povijesne likove, realne ili fiktivne:

„Vitez je glavna kao figura festivala, znači mora postojati vitez koji je u oklopu, želiznen, ne u kostimu koji glumi oklop i mora bit autentičnoga držanja (...) Ni dovoljno obući kostim (...), mora biti spoj tega ča predstavljaš i način kako to predstavljaš, da gre jeno s drugin, jer ako ne, to će biti maškara, a jako lako se pojde u maškare (...) ti jednostavno predstavljaš, ne samo time ča si obuka, nego jednostavno kako zračiš doslovce, znači ako si vitez izgledaš kao vitez, ako si

kralj ti moraš se držat kraljevski, ako si seljak onda budi seljak, ča si obuka to predstavljaš i to je ta oživljena povijest kako ja gledan.“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.)

Kako navodi Igor Macan, u prezentaciji povijesti potrebno je poznavati granicu između karikature i kongruentnog utjelovljenja pojedinog lika. Bitno je tada da svaki sudionik na festivalu vjerodostojno prikazuje ono što predstavlja, što zahtijeva prethodnu pripremu, adekvatne kostime i rekvizite, kao i ostajanje u ulozi za čitavo vrijeme trajanja festivala. Figura viteza ujedno je i glavna asocijacija na spomen srednjeg vijeka pa se tako i među lokalnim stanovništvom najčešće može čuti izraz: „gremo na vitezove“, pritom misleći na odlazak na Srednjovjekovni festival.¹⁷ Osim vitezova, na festivalu susrećemo i: dame, streličare, sokolare, gutače vatre, ulične zabavljače, svirače, gubavce, prosjake te mnoge druge srednjovjekovne likove, smještene u taborima i šatorima unutar Žlinje, na glavnom trgu, u Kaštelu, duž glavnih ulica grada, čime fokus festivala nije uvijek na istome mjestu, već se smješta po čitavoj staroj jezgri.

Slika 10. Vitezovi u svečanome mimohodu, 11. Srednjovjekovni festival (izvor: TZ Svetvinčenat)

¹⁷ Prema transkriptu intervjua s Igorom Macanom (10. 11. 2023.)

Slika 11. Konjički turnir u Žlinji (izvor: TZ Svetvinčenat)

Na Srednjovjekovnom festivalu sudjeluje mnoštvo udruga iz različitih krajeva Hrvatske i Europe, a svaka se od njih predstavlja nekom svojom vještinom. Što god pojedina udruga predstavljala, njezini članovi moraju izgledati vjerodostojno. Veliku ulogu u tome ima odabir kostima koji trebaju odgovarati razdoblju koje likovi oživljavaju. Od samih početaka organizacije postavili su se uvjeti vezani uz odabir kostima koje sudionici trebaju poštovati ukoliko žele učestvovati u programu:

„Vrlo strogo vidimo učesnici kako su obučeni, znači do detalja, znači nisu dozvoljeni očali, neki bi bili došli u patikama, nema znači, ne može jednostavno, tako da ja garantiran da su prije svi učesnici Festivala, znači svaki član svake udruge, znači bilo koji komad robe na njemu je bija autentično prezentiran iz povijesnega razdoblja i čak i gaće, evo, doslovce.“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.)

U ovom je citatu naglašena važnost autentičnosti u odijevanju sudionika Srednjovjekovnog festivala. Pod time se ne misli na izvornost, već osiguravanje vjernosti povijesnom razdoblju koje Festival prikazuje odijevanjem sudionika u rekonstrukcije srednjovjekovnih kostima, uz zabranu nošenja i korištenja modernih odjevnih predmeta i rekvizita. Takvi kriteriji imaju za cilj pružiti posjetiteljima Festivala što vjerodostojniji doživljaj srednjeg vijeka, gdje kombinacijom postojeće arhitekture, kostimiranih sudionika i rekonstruiranih rekvizita, Festival uspješno oživljava srednjovjekovnu prošlost i dovodi ju svojim posjetiteljima.

U stvaranju rekvizita koji će se koristiti u izvedbi Srednjovjekovnog festivala najveće zasluge ima lokalni stolar Veseljko Otočan, koji je otpočetak bio uključen u organizaciju, primarno zbog svoje struke koja mu je poslužila u izradi srednjovjekovnih drvenih sprava. Kako kaže,

srednjovjekovne su ga sprave oduvijek zanimale, posebno zato što ih u Hrvatskoj i šire ima vrlo malo. To mu je stvorilo dodatan izazov – kako napraviti nešto što ne može svatko napraviti i što se ne može svugdje vidjeti.¹⁸ Samostalno je tako izradio sprave poput katapulta i trebuša koji se koriste u raznim bitkama na Festivalu te vrtuljak i drvene mačeve i štitove koji su namijenjeni djeci. Na Festivalu sudjeluje od njegovih početaka kao izlagač na trgu, a unazad nekoliko godina i kao predstavnik vlastitog Srednjovjekovnog tematskog parka Sanc. Michael, koji je nastao kao produkt Festivala.

Osim lokalnog stanovništva, u stvaranju srednjovjekovne scene Svetvinčenta veliku je ulogu odigrala i Turistička zajednica, kada je zbog manjka financija pisala i slala razne zahtjeve kojima su se dobila sredstva za sufinanciranje šatora, klupa, opsadnih sprava, ukrasnih zastava i sl.¹⁹ Unazad nekoliko godina, kako se obogaćivao program Festivala pa tako i povećavao broj udruga koje na njemu sudjeluju, mijenjao se i broj rekvizita. Osim postojećih rekvizita u vlasništvu Općine, popratne rekvizite sa sobom donose udruge koje sudjeluju u programu. Kao i kostimi, rekviziti također trebaju biti reprezentativni pa se među njima mogu pronaći predmeti poput: mačeva, koplja, lukova i strijela, raznog glinenog posuđa, starih instrumenata, a osim toga program obogaćuju i životinje – ponajviše konji, ali i sove i sokoli u vlasništvu sokolarskih udruga. Povećanje broja sudionika i rekvizita na Srednjovjekovnom festivalu značajno doprinosi autentičnosti i bogatstvu festivalskog programa. Osiguravajući da svi rekviziti i kostimi odgovaraju srednjovjekovnom predlošku, organizatori i izvođači Festivala omogućuju posjetiteljima doživljaj uvjerljivog prikaza srednjeg vijeka, čime Festival promovira materijalnu kulturnu baštinu lokaliteta u kojem se održava, ali i povećava svoju atraktivnost i prepoznatljivost na kulturnoj sceni.

Bitno je naglasiti da program koji Festival nudi svojim posjetiteljima nije koncipiran na način da služi samo za gledanje, već podrazumijeva sudjelovanje svakoga tko ga posjeti. Glavni je zadatak Srednjovjekovnog festivala da njegovi posjetitelji uistinu osjete duh prošlosti, što se ostvaruje njihovim direktnim sudjelovanjem. Posjetitelji se tako mogu okušati u različitim aktivnostima, poput: streličarstva, sokolarstva (gdje istrenirani sokoli i sove pokazuju svoje vještine leteći iznad polegnute publike, obrušavajući se i vraćajući se na ruku sokolara), viteških borbi, različitih radionica, predstava i sl., no naglasak se stavlja i na stalnu interakciju između izvođača i publike, pri čemu se publika uključuje u program na višedimenzionalan način. Umjesto pasivnih promatrača, posjetitelji interakcijom s izvođačima i sudjelovanjem koje

¹⁸ Prema transkriptu intervjua sa Veseljkom Otočanom (13. 1. 2024.)

¹⁹ Prema transkriptu intervjua s Deanom Pustijancem (15. 11. 2023.)

angažira sva njihova osjetila postaju aktivnim sudionicima Festivala. Time Festival nije samo vizualno, već cjelovito iskustvo u kojem su posjetitelji integralni dio događanja. Kroz stalnu interakciju izvođača i publike unutar scenskih izvedbi srednjovjekovna se kultura predstavlja putem javnog prikazivanja i tjelesnog izražavanja:

„(...) čovik želi sve više osjećati – kao ča se razvija i kino, sad imaš ta 3, 4, 5, 7D kina, znači ljudi traže nekakve nove doživljaje, a doživljaji, više ni dovoljno gledati nekega kako kuje neki kosir ili mač ili nešto, većina ljudi bi rad čepati tu macu [čekić], osjetiti tu toplinu tega vognja [vatre] koji je tamo i tuči po temu, osjetiti, da vidiš iskre kako skaču, u principu ljudi vole bit uključeni u nešto i sam doživljaj je onda drugajči, ti postaneš dio tega, ti više nisi tu gledatelj, nego si učesnik.“ (Dalibor Macan, 10. 11. 2023.)

Dalibor Macan u ovom citatu ističe sve prisutniju ljudsku potrebu za intenzivnijim i interaktivnijim iskustvima, zbog čega se posljedično javlja i želja za sudjelovanjem u aktivnostima Festivala. Umjesto pasivnog promatranja, interaktivnost je ona koja posjetiteljima omogućava da budu aktivni sudionici, a ne samo promatrači, čime se njihov doživljaj Festivala značajno produbljuje. Takva tendencija prema sudjelovanju i stvaranju osobnih doživljaja pridonosi popularnosti Srednjovjekovnog festivala jer zadovoljava potrebu publike za neposrednim iskustvima koje smatraju autentičnima.

Nadalje, Igor Macan ističe kako je Srednjovjekovni festival uspio oživjeti povijesni gradić Svetvinčenat, stvarajući među posjetiteljima osjećaj putovanja u prošlost:

„Jednostavno si oživija jedan povijesni gradić, jednostavno osjećaj je stvarno ko da si doša u par stotina lit unazad se katapultira i to je to ča jednostavno se teško dojde jer, osim istih udruga, jer sve te udruge nastupaju više-manje posvuda, to su uvijek isti ljudi, jednako obučeni, ali razlika je velika u ten, znači okolni ambijent to ne prati često, jer na kraju ga i nema, i čak bi reka neka pozitivna energija koja tu postoji, u smislu vibra, tako sve je to delano s entuzijazmom, znači bez interesa i onda se to jednostavno osjeti, kad nešto delaš jednostavno s gušton, i to se osjeti u svin sudionicima, i to osjetiš na svaken detalju interakcije.“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.)

Osim autentičnog povijesnog ambijenta, Macan ističe da je bitan faktor uspjeha Festivala i entuzijastična skupina organizatora i sudionika koji Festivalu prisustvuju iz godine u godinu, kao i onih novih koji se uključuju u program Festivala i obogaćuju ga novim izvedbama i aktivnostima.

Kreiranjem festivalske scene te smještanjem selektiranih likova, kostima i rekvizita unutar nje, dolazi do željene realizacije *oživljene povijesti*, u koju se interakcijom uključuje i publika te ju ona u tom festivalskom vremenu uistinu može iskusiti.

Slika 12. Gutači vatre na glavnom trgu (Izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 13. Ulični zabavljač iz talijanske udruge „Li Brutti“ (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 14. Mađarska glazbena skupina „Hollóének Hungarica“ ispred Kaštela Morosini-Grimani (izvor: TZ Svetvinčenat)

Vlastitim boravkom na terenu tijekom jedanaestog Srednjovjekovnog festivala, u kolovozu 2023. godine, i sama sam uspjela biti dijelom te oživljene povijesti. U ulozi sporednog izvođača – srednjovjekovne gatare, prisustvovala sam većem dijelu programa šetajući mjestom i ostvarujući interakciju s posjetiteljima. Kao i svakom drugom izvođaču, i meni je bio zadatak da što vjerodostojnije utjelovim zadani lik te tako postanem dijelom programa. Lik je zamišljen kao ozbiljan te pomalo zastrašujući, stoga sam primarni fokus stavljala na geste i mimiku, držeći uvijek ozbiljan izraz lica. Dodatan efekt stvarale su frizura i šminka te nakit i odjeća, a uz pomoć rekvizita koje su sačinjavali perje, lubanja i kristalna kugla, prilazila sam ljudima i predviđala njihovu budućnost. Onoga trenutka kad sam kao lik stupila na scenu Festivala, direktno sam zakoračila u vlastiti doživljaj srednjeg vijeka. Mirisi hrane, melodije srednjovjekovne glazbe, zvukovi mačevanja usred viteških borbi, pogledi na povijesnu jezgru Svetvinčenta koja je dodatno obogaćena viteškim taborima, sajmištem, prepuna srednjovjekovnih likova – osjećaj je koji me nije ostavio ravnodušnom. Moj je glavni zadatak bio ostvariti interakciju (verbalnu ili neverbalnu) s publikom i promatrati reakcije posjetitelja. Iako mi ulazak u lik gatare nije predstavljao težak zadatak zato što se čitava izvedba svodila na improvizaciju i igru, javljala se određena doza nesigurnosti oko toga hoće li moj lik biti reprezentativan jednako kao i ostali. Cilj je bio stvoriti ugodnu atmosferu, što nije uvijek bilo jednostavno jer su reakcije publike bile raznolike. Odmah pri uspostavljanju kontakta i interakcije, morala sam vrlo brzo osmisliti što ću reći odabranoj osobi, odnosno što ću joj gatati. Gatanje se, naravno, svodilo na šalu, nešto potpuno irelevantno, s ciljem izazivanja pozitivne reakcije i interakcije. Dok su me neki doista

smatrali pravom gatarom koja će im nešto konkretno i ispričati, neki su se samo prepustili igri. Neki su bježali, neki su se bojali, neki su samostalno prilazili i pristajali na razgovor, a nekima je interakcija predstavljala nelagodu. Unatoč tome, ono što me se posebno dojmilo jest to što su kolegu i mene, dok smo šetali mjestom i uvlačili se u masu, gotovo svi posjetitelji gledali, primjećivali kao likove, zastajali, osmjehivali se, fotografirali, a neki su nas i dozivali k sebi te poticali interakciju. Takve reakcije ostavile su dojam da su nas posjetitelji uistinu doživljavali kao dio suvremenog festivalskog iskustva, što je potvrdilo učinkovitost Srednjovjekovnog festivala u oživljavanju prošlosti.

Slika 15. Kolege i ja u ulozi srednjovjekovnih likova, 11. Srednjovjekovni festival (izvor: Savičenta d.o.o.)

Izneseni elementi upućuju na to da je Festival oživio povijesnu jezgru i baštinu Svetvinčenta, kontekstualizirajući je u širem europskom srednjovjekovnom kontekstu. Obogaćujući program različitim aktivnostima, prikazom srednjovjekovnih likova i evociranjem povijesnih detalja kroz kostime i rekvizite, posjetiteljima Srednjovjekovnog festivala pruža se ne samo vizualni doživljaj, već i interaktivno iskustvo koje im zamišljenu srednjovjekovnu prošlost festivalskim izvedbama približava u današnjici.

4.6. Uključenost i povezanost lokalnog stanovništva s Festivalom

Prema navodima kazivača – organizatora, smisao Srednjovjekovnog festivala jest povezivanje lokalnog stanovništva s tim događanjem te njihovo uključivanje u Festival. Iz težnje za uključivanjem lokalne zajednice u izvedbu Festivala, bilo je vrlo bitno osnovati i lokalnu povijesnu udrugu. Primarni je zadatak te udruge sudjelovanje u organizaciji Srednjovjekovnog festivala, kao i obnašanje uloge glavnih nositelja programa. Na inicijativu osnivača Srednjovjekovnog festivala, 2013. godine formalno je osnovana Povijesna udruga Kaštel. Cilj udruge je aktiviranje lokalnog stanovništva i njihovo educiranje o povijesti Svetvinčenta.²⁰ Prvotno je udruga brojila svega nekoliko članova, uglavnom lokalnih obrtnika i proizvođača koji su i prije toga sudjelovali u Festivalu izlažući i predstavljajući svoje proizvode, no nedugo nakon njezina osnivanja dogodio se preokret koji je promijenio poglede i promišljanja velike većine lokalnog stanovništva:

„U jenen trenutku su, jedna povijesna udruga iz Slovenije je stila uzet u najam naš Kaštel u Savičenti i delati oživljenu povijest dnevno, i u ten trenutku se desija jedan revolt, bimo rekli nas domaćih kadi mi nismo stili da nidan drugi dojde u naš Kaštel i zapovida, i onda smo se mi malo pojačali, oformili, napravili smo grupu vitezovi, grupu glumci, grupu monter, i pokrenuli smo prve Srednjovjekovne noći u Kaštelu koje i dan danas funkcioniraju, (...) definitivno je to obogatilo ponudu samega Kaštela, brendiralo je dodatno Savičentu, jer kad ti imaš konstantnu ponudu viteških borbi onda je brand, za naše ugostitelje na području Savičente je dosta značilo jer definitivno taj dan je više ljudi, (...) znači i na kraju krajeva lokalno stanovništvo je uključeno“ (Darvin Žufić, 23. 11. 2023.)

Suočeni s mogućnošću da neće moći više polagati izravno pravo na svoj simbol ponosa i zajednice, a to je Kaštel Morosini-Grimani, brojni su lokalni stanovnici prepoznali da se trebaju angažirati po tom pitanju. Počeli su srednjovjekovnu baštinu promatrati kao svoj resurs, što je u konačnici dovelo do promišljanja o načinima na koje se ona može dodatno uključiti u stvaranje i razvoj reprezentativne slike mjesta kreirane prvenstveno iz lokalne perspektive. Članovi udruge organizirali su se i pokrenuli vlastite aktivnosti u obliku viteških borbi, igara i predstava, među kojima su najpoznatije Srednjovjekovne noći²¹ u Kaštelu Morosini-Grimani. Povijesna udruga Kaštel ubrzo je postala domaćinom Srednjovjekovnog festivala, obogatila je program svojim izvedbama, između ostalog i uprizorivanjem lokalnih predaja, ali je postala i

²⁰ Prema transkriptu intervjua s Deanom Pustijancem (15. 11. 2023.)

²¹ Srednjovjekovne noći su predstave koje jednom tjedno tijekom cijeloga ljeta u Kaštelu provodi Povijesna udruga Kaštel. Program se temelji na viteškim borbama Morosinija i Grimanija, osuđivanju vještice Mare, natjecanja u gađanju katapultom te različitih akrobacija s vatrom.

vrlo važnim predstavnikom Općine, zbog čega prisustvuje na različitim lokalnim i regionalnim događanjima izvan grada, predstavljajući i promovirajući Svetvinčenat.

„Definitivno je to bija neki cilj da budemo domaćini, da primimo te ljude, usput da odradimo i taj program, a realno kad ti se desi nešto (...), ti moraš imat svoju udrugu koja će odraditi, potegnuti, napraviti neki show, znači udruga za Festival je bitna za povezivanje lokalnog stanovništva sa samim Festivalom, bitna je radi same organizacije, a na kraju i radi prezentacije.“ (Darvin Žufić, 23. 11. 2023.)

Danas udruga broji 30-40 članova, od kojih je dvadesetak aktivno na samome Festivalu te u ostatku godine. Kao udruga su prepoznati i u ostalim krajevima Hrvatske pa tako gostuju na sličnim manifestacijama ovakve tematike (uglavnom regionalno), no kako kažu – vole se držati Savičente i svoga Kaštela.²² Bitno je napomenuti kako u udruzi nema stručnjaka za kulturnu baštinu, konkretno nema diplomiranih povjesničara, etnologa i kulturnih antropologa, kulturologa i slično, već ona okuplja lokalne zaljubljenike u povijest i kulturnu baštinu, bez dobne granice. Sadržaj koji nastoje prikazati na Srednjovjekovnom festivalu i Srednjovjekovnim noćima baziran je na povijesti Svetvinčenta pa tako utjelovljuju spomenute Legende o vještici Mare i Nepoznatom Vitezu te viteške borbe koje se odvijaju između plemićkih obitelji Morosini i Grimani koje su ovdje vladale, a osmislili su i dječju bitku u kojoj sudjeluju najmlađi posjetitelji Festivala. Žufić navodi kako je sadržaj koji udruga prikazuje prilagođen tome da bude zabavan, atraktivan i dostupan svim uzrastima, a istovremeno povezan s područjem u kojem se odvija jer prikazuje određene povijesne događaje i legende tog prostora.

Postojanje lokalne udruge koja sudjeluje u organizaciji i izvedbi Srednjovjekovnog festivala u Svetvinčentu ključna je za realizaciju samog događaja. U statutu Povijesne udruge Kaštel navedeno je nekoliko ciljeva njihova rada, među kojima su: proučavanje i širenje spoznaja o Svetvinčentu vezanih uz srednji vijek i renesansu, briga o očuvanju kulturno-povijesne baštine Istre, proučavanje i promicanje srednjovjekovne i renesansne povijesti, proučavanje i promicanje zabavnih igara temeljenih na srednjovjekovnoj i renesansnoj kulturi, proučavanje, promicanje i oživljavanje tradicionalnih zanata i obrta, prikaz života u srednjem vijeku i renesansi, organizacija viteških turnira te drugih tematskih kulturnih i zabavnih sadržaja.²³ U svrhu ostvarivanja zacrtanih ciljeva Udruga provodi razne djelatnosti, poput: organizacije kulturno-povijesnih manifestacija, sudjelovanja u događajima oživljene povijesti, razvijanja

²² Prema transkriptu intervjua s Darvinom Žufićem, (23. 11. 2023.)

²³ Prema statutu Povijesne udruge Kaštel, dostupnom na službenoj web stranici [pristupljeno: 9. 7. 2024.] <https://www.povijesnaudrugakastel.com/o-nama>

programa međunarodne suradnje, suradnje sa srodnim profitnim i neprofitnim organizacijama u Hrvatskoj i inozemstvu, izrada replika srednjovjekovnog oružja i oklopa te autohtonih suvenira i proizvoda te obavljanje raznih poslova potrebnih za ostvarivanje programa Udruge.

24

Osnivanjem Povijesne udruge Kaštel osigurava se da Srednjovjekovni festival bude domaći projekt, duboko ukorijenjen u lokalnoj zajednici.

Slika 16. Početak svečanog mimohoda s Povijesnom udrugom Kaštel kao predvodnicima (izvor: TZ Svetvinčenat)

²⁴ Prema statutu Povijesne udruge Kaštel, dostupnom na službenoj web stranici [pristupljeno: 9. 7. 2024.] <https://www.povijesnaudrugakastel.com/o-nama>

Slika 17. Povijesna udruga Kaštel u svečanome mimohodu (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 18. Dječja bitka pod vodstvom Povijesne udruge Kaštel (izvor: TZ Svetvinčenat)

Osim povijesne udruge, uključenost lokalnog stanovništva u Srednjovjekovni festival očituje se i na druge načine. Djeca i mladi koji žive u Svetvinčentu često sudjeluju u svečanome mimohodu, kako bi barem na trenutak postali direktnim dijelom Festivala i pokazali se kao domaćini. Lokalne frizerke kostimirane u srednjovjekovne dame izlaze na ulice kako bi zainteresiranima radile prikladne frizure; različiti lokalni obrtnici i ugostitelji promoviraju svoje proizvode i izlažu na štandovima; mjesni dječji vrtić izrađuje rekvizite i ukrase, djeca sudjeluju u dječjim bitkama itd. Na pitanje „Zašto je važno da se lokalno stanovništvo uključi u Srednjovjekovni festival?“, moji kazivači odgovaraju:

„Koji je smisao, da... ako lokalno stanovništvo ne doživljava to svojim, cijela održivost i cila vizija tega onda je promašena.“ (Dalibor Macan, 10. 11. 2023.)

„(...) sve skupa ima smisla dok stanovništvo učestvuje, sad neki će zbog zaljubljenosti, a neki će zbog interesa, nema veze, i jedno i drugo je okej (...) zato na kraju i [festival] postoji da bi doprinesa, u svaken smislu, lokalnoj zajednici.“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.)

Poanta je, dakle, u tome da lokalno stanovništvo Srednjovjekovni festival prepozna kao nešto svoje, kao jedan novi element vlastite kulture, a povijest i baštinu na kojoj se Festival temelji kao odraz svojeg razlikovnog identiteta. Stajalište je organizatora da je povezivanje mještana sa Srednjovjekovnim festivalom, bez obzira na motive njihovog sudjelovanja, jamstvo njegove održivosti.

Važnost zajedničkog angažmana i identifikacije sa Srednjovjekovnim festivalom, u svrhu doprinosa njegovom daljnjem razvoju, ističe i član lokalne Povijesne udruge Darwin Žufić:

„Puno je tu benefiti za lokalno stanovništvo, okej, ja kapin da neki ljudi nemaju nikakve koristi od tega Kaštela, osim da reču 'ja san iz Savičente' i to je to, ne, ali mislin da je taj jedan SF Savičenti da puno i mi svi skupa bi se morali više poistovjetiti s njim i dati svaki od nas jedan doprinos temu da to gre naprid još više, evo.“ (Darwin Žufić, 23. 11. 2023.)

Unatoč tome što je velik dio lokalnog stanovništva direktno ili indirektno uključen u Srednjovjekovni festival, Žufić smatra kako bi taj angažman trebao biti veći, odnosno da bi još stanovnika trebalo pronaći vlastiti način povezivanja sa Festivalom, primarno iz razloga što smatra da on ima veliku dobrobit za Svetvinčenat i njegovu zajednicu. Uključenost lokalne zajednice osigurava da Srednjovjekovni festival ne bude isključivo turistička atrakcija, već i važan događaj koji doprinosi zajednici na kulturnoj, društvenoj i ekonomskoj razini.

Za kraj možemo reći da se festivalska oživljena povijest reinterpreтира onim kulturnim elementima koji su bitni za lokalnu zajednicu i za mjesto odvijanja te se prilagođava suvremenosti – prikazuje se onakvom kakvom ju se zamišlja danas. U idućem ću poglavlju predstaviti kulturni turizam Svetvinčenta koji se razvio zahvaljujući Srednjovjekovnom festivalu te ću nastojati razmotriti kako se on dovodi u vezu s lokalnim identitetom mještana.

4.7. Festival i kulturni turizam

U kontekstu Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat, njegovi osnivači i glavni organizatori, osim što su većinom djelatnici Općine i Turističke zajednice, ujedno su i lokalni zaljubljenici u

kulturnu baštinu koju Festivalom nastoje prezentirati. Pokazala sam kako su se za uprizorenje na Festivalu birali pojedini elementi (lokalne legende, povijesne ličnosti) koji su važni za mjesto održavanja te se smatraju vezanima uz lokalnu tradiciju, ali ujedno i oni elementi i figure koji su generalno karakteristični za odabrano povijesno razdoblje – u ovom slučaju srednji vijek. Svi se odabrani elementi i program Festivala smještaju i prilagođavaju sceni Svetvinčenta koja je i sama generator različitih značenja i praksi u okviru Festivala, a smještanjem Festivala unutar urbanog prostora oblikuje se i definira to značenjsko mjesto. Organizatori Festivala naglašavaju važnost odnosa izvedbe i publike, odnosno nastojanje da se publiku uključi u pojedine segmente programa kako bi vlastitim sudjelovanjem i praksama doprinijeli realizaciji Festivala, ali na određeni način i dobila mogućnost „življenja povijesti“. Također, teži se k tome da program Festivala bude pristupačan i privlačan svakom uzrastu.

Stvaranje festivala često je motivirano željom za postizanjem turističkog razvoja i ekonomskog napretka mjesta, a o tome je riječ i u slučaju Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat. Upravo je turizam u ovom slučaju odabran kao grana koja će se posebno intenzivno unutar Općine razvijati, što ne čudi s obzirom na opću ekonomsku orijentaciju Istre kao regije. Prema navođenju Igora i Dalibora Macana, još su prije osnivanja Srednjovjekovnog festivala analizirali u čemu Svetvinčenat ima najveći potencijal, nakon čega se stvorila ideja o razvoju kulturnog turizma:

„2009. mi smo pisali Strategiju razvoja turizma, znači u toj strategiji je Festival, znači nikad ni Festival, kao ni taj, kao ni bilo drugi koji smo pokretali, ni sam sebi svrha. Znači ni svrha Festivala da se desi fešta 3 dana na lito i ekola. Mi smo izabrali turizam kao granu koju ćemo razvijati, znači ni ona prirodno došla, prirodno je došla neka industrija i tako dalje, međutim mi smo počeli uspoređivati u čemu Savičenta ima potencijala (...) i tu smo se okrenuli na taj dio [turizam] i tako je došlo do Strategije razvoja turizma 2009. U toj strategiji je Srednjovjekovni festival bila samo jedna od aktivnosti, ali to je bija samo početak, to je doslovce jedan mali projekt u odnosu na ono ča je bilo zamišljeno, koji je kraj. A nakon tega, znači osim ča je definirala jasno, vrlo jasno, aktivnosti koje ćemo mi delati, istovremeno je predviđala ča će se dešavati u našen kraju zbog tega ili djelomično zbog tega ča mi delamo, jer de facto ti daješ smjer.“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.)

Kako navodi Igor Macan, tragalo se za načinom na koji će Svetvinčenat postati prepoznatljiv na turističkom tržištu unutar mreže već prepoznatih istarskih kulturnoturističkih odredišta. Motivacija za razvoj turizma svakako se oslanjala na bogatu kulturnu baštinu Svetvinčenta. U takvom kontekstu možemo govoriti o turizmu nasljeđa – obliku turizma koji se temelji na želji

za upoznavanjem lokalne prošlosti i želji za doživljajem različitih kulturnih lokaliteta (Pančić Kombol 2006), a s obzirom da se kulturno nasljeđe aktualizira Srednjovjekovnim festivalom, pritom privlačeći brojnu publiku iz različitih krajeva, govorimo i o turizmu događanja. Osnovni resursi turizma nasljeđa povijesni su ostaci koje nalazimo u obliku građevina, arheoloških nalaza, spomenika, prirodnog krajolika, običaja, tradicije i sl. U slučaju Srednjovjekovnog festivala u Svetvinčentu, primarni su resursi bili oni materijalni: Kaštel Morosini-Grimani i okolna povijesna jezgra Svetvinčenta. Organizatori Festivala odlučili su tu materijalnost obogatiti izvedbenom komponentom. No, Srednjovjekovni festival nije zamišljen kao cilj sam po sebi, već kao sredstvo za razvoj turizma i lokalne zajednice – on je predstavljao početni projekt koji je trebao postaviti temelje za daljnje aktivnosti i dugoročni razvoj Općine.

„Znači turizam je bija tek na nekim počecima kao grana i to je bila jedna od prvih strategija, znači motivacija u pojačanje smještajnih kapaciteta, znači kuća za odmor, zašto – da bi dobili tržište. Zacrtali smo u strategiji da moramo doći do broja od sto milijara noćenja, da taj broj ekonomski daje približnu potrošnju od 10 milijuna eura, a 10 milijuna eura u lokalnu je nama šansa za lokalnu potrošnju, ne samo nama kao općini, nego svim stanovnicima (...) jedan je smjer povećanje broja smještaja, a drugi istovremeno naravno povećanje atraktivnosti da bismo mogli stvoriti motiv dolaska, to je turizam (...) Srednjovjekovni festival, njegova uloga je ustvari trebala biti izložba, čega? Takve atrakcije generalno u Savičenti. Znači osnovna ideja ili krajnja ideja, kako god ćemo je nazvati, je bila da ustvari cila Savičenta s jenega kraja, zašto bi neki iz New Yorka došli u Savičentu? (...) odgovor na to pitanje nama je bilo ako taj gradić živi doslovce, svaki dan u litu, 365 dana, da si doša i uša si 500 lit u povijest, znači svaki ugostiteljski objekat i sve to. Kako to postići? To je cilj (...) imaš tu pravi, autentični povijesni gradić i ako ga oživiš na taj jedan autentični način, ne treba druge atrakcije (...). Strategija vjrk definira viziju, vizija je postavljena, strategija definira nacrt puta kako doći do nje, korak po korak, tisuću škalinu, tisuću škalinu, prvi je bija Festival.“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.)

U Strategiji razvoja turizma, pisanoj još 2009. godine, zacrtao se cilj koji Svetvinčenat treba ostvariti u ekonomskom smislu. Bitno je naglasiti da odabir ovakve teme festivala nije nastao forsiranjem, zbog popularnosti teme, već upravo suprotno: prepoznavanjem vrijednosti koju Svetvinčenat kao povijesno mjesto ima. Kada se srednjovjekovno nasljeđe koristi kao „temelj za stvaranje izuzetno atraktivne, specijalizirane turističke ponude, cilj nije samo 'prodaja povijesti', već i stvaranje iluzije o dosegljivosti autentičnog načina života“ (Biti i Blagaić 2009:98). U okviru Srednjovjekovnog festivala, na temelju sadržaja na kojemu počiva, a koji se zasniva na specifičnom povijesnom razdoblju utkanom u jezgru Svetvinčenta, „kroz

socijalnu se interakciju između domaćih i turista, kao i onu između proizvođača i potrošača događaja, zapravo dešava preispisivanje tradicije“ (ibid.:100).

Unatoč tome što je Svetvinčenat i prije stvaranja Srednjovjekovnog festivala svojom povijesnom jezgrom ostavljao dojam srednjovjekovnog mjesta, upravo je Srednjovjekovni festival zaslužan da se Svetvinčenat tako afirmirao. Festival se svojim naglaskom na aktivnosti i interakciji između izvođača i publike odmiče od isključivo vizualnog dojma te stavlja fokus na stvaranje doživljaja, čime se Svetvinčenat oživljava u svom srednjovjekovnom ruhu te tako postaje atraktivnom destinacijom za brojne turiste. U opisivanju festivala kao događanja, on se definira kao „uspješno sredstvo oživljavanja statičnih atrakcija i kao mjesta na kojem se zbivaju susreti i raznolike prakse“ (Kelemen 2012:292). Takav pristup ističe važnost izvedbe i aktivnog sudjelovanja pri kreiranju (doživljaja) prostora, a umjesto pasivnog promatranja, fokus je na korištenju svih osjetila tijekom festivala, pri čemu tjelesni angažman posjetitelja postaje ključni element (ibid.).

Kako organizatori naglašavaju, Srednjovjekovni je festival bio glavni pokretač razvoja kulturnog turizma Svetvinčenta, zbog čega je od samih početaka označavan kao turistička manifestacija i turistički proizvod: „Mi smo od prvega dana rekli da je to kulturni događaj, znači to je jednostavno turistička atrakcija, nama ideja za festival je bila ekonomski razvoj na dobrobit svih stanovnika ove Općine“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.). Nakana je bila da Srednjovjekovni festival u startu bude samoodrživ, budući da u počecima njegova pokretanja nije bilo dovoljno sredstava koji bi Festival mogli financirati, već bi se to činilo putem prodaje festivalskih ulaznica. Atrakcije pokreću razvoj turizma te motiviraju dolazak turista, a to uvelike ovisi o interpretaciji atrakcije i lokaliteta. Prema Timothyju (2011), interpretacija pomaže stvaranju atrakcije, dajući joj prednost pred ostalim ponudama, a njezina je poanta utjecaj na ljude, odnosno na njihovo emocionalno povezivanje s destinacijom (ibid.:228-230).

O Srednjovjekovnom festivalu kao turističkoj atrakciji kojom se Svetvinčenat brendirao kao srednjovjekovni gradić govore brojne turističke organizacije, među kojima su najpoznatije Turistička zajednica Istarske županije i Hrvatska turistička zajednica (sa svojom međunarodnom kampanjom „Hrvatska puna života“) te nacionalni i lokalni mediji (HRT, Nova TV, Glas Istre, Regional Express) koji iz godine u godinu sve više promoviraju Srednjovjekovni festival. Istaknut ću samo nekoliko takvih primjera:

Prvog vikenda u mjesecu kolovozu održava se Srednjovjekovni festival. Svetvinčenat se u 3 dana vraća u pravi srednji vijek. Srednjovjekovni festival sa svojom povijesnom kulisom, slovi kao

jedinstveni na tom području. (Croatia.hr, <https://visitsvetvincenat.croatia.hr/hr-hr/dogadjanja/srednjovjekovni-festival>, pristupljeno: 23. 4. 2024.)

Srednjovjekovni kaštel Morosini-Grimani, renesansna placa, loža, cjelokupna vizura Svetvinčenta savršena su kulisa za kreiranje manifestacije koja oživljava srednjovjekovnu atmosferu. (Turistička zajednica Istarske županije, <https://www.istra.hr/hr/destinacije/svetvincenat/dogadjanja/16861>, posljednji put pristupljeno: 26. 8. 2024.)

Srednjovjekovni gradić Svetvinčenat, smješten na jugu središnje Istre, jedan je od istarskih dragulja u kojem se posljednjih godina oživljava turistička ponuda posebice kroz razne manifestacije koje se odigravaju u izvanredno atraktivnim povijesnim prostorima ovog gradića. (Turistička zajednica Istarske županije, <https://www.istra.hr/hr/destinacije/svetvincenat>, posljednji put pristupljeno: 26. 8. 2024.)

Svetvinčenat je danas doista središte Srednjega vijeka, a šušur koji ga prati, uz zvukove srednjovjekovne glazbe, ali i svih pozadinskih zvukova zanata i vještina, odvodi putnika namjernika vremeplovom u neka izmaštana vremena. Cijeloj slici poseban štih daju kostimi tog vremena, pa ako samo nakratko krenete sanjariti, mogli bi uploviti u neku paralelnu stvarnost. A tako će biti cijelog vikenda. (Glas Istre, <https://www.glasistre.hr/istra/2024/08/02/velika-fotogalerija/-bili-smo-na-otvorenju-12-izdanja-srednjovjekovnog-festivala-u-svetvincentu-948899>, posljednji put pristupljeno: 26. 8. 2024.)

Završio je i 12.Srednjovjekovni festival u Svetvinčentu! Bio je to poseban festival koji nas je već od početka uvukao u čari srednjeg vijeka. Nikad bogatiji program festivala oduševio je oko petnaest tisuća posjetitelja koji su se ovog vikenda odlučili vratiti u srednji vijek. (Regional Express, <https://www.regionalexpress.hr/site/more/12-srednjovjekovni-festival-u-savichenti-u-proshlost-je-vratio-15.000-posjetitelja>, posljednji put pristupljeno: 26. 8. 2024.)

Od danas pa sve do nedjelje posjetitelje očekuju radionice, stari zanati i igre, sokolarski show, vitezovi, konjički turnir, streličarstvo te mačevanje. Više od 200 kostimiranih sudionika iz Europe i Hrvatske sudjeluje na ovom tradicionalnom festivalu koji privlači brojne posjetitelje i ljubitelje starih vremena. (Dnevnik.hr, <https://dnevnik.hr/video/srednjovjekovni-festival-svetvincenat---62877564>, posljednji put pristupljeno: 26. 8. 2024.)

Brojni gosti, među kojima zasigurno ima i Talijana, stigli su u Svetvinčenat - malo mjesto u središnjoj Istri gdje se ovoga vikenda održava Srednjovjekovni festival. Ovakve su se

manifestacije pokazale kao odličan mamac za publiku. (HRT, <https://magazin.hrt.hr/zabava/svetvincenat-10942760>, posljednji put pristupljeno: 26. 8. 2024.)

Pitoreskni srednjovjekovni Svetvinčenat vratio se u doba u kojem je i nastao. Srednji vijek dočaralo je oko 400 kostimiranih sudionika, a posjetitelji su mogli uživati u raznim aktivnostima, od streličarskog i sokolarskog showa do predstava, ovisno o tome što im je najdraže. (HRT, <https://magazin.hrt.hr/zabava/stotine-kostimiranih-sudionika-na-srednjovjekovnom-festivalu-u-svetvincenatu-11694606>, posljednji put pristupljeno: 26. 8. 2024.)

Iz ovih je opisa vidljiv sveobuhvatan prikaz Srednjovjekovnog festivala kao ključnog kulturnoturističkog događaja koji oživljava jedinstvenu srednjovjekovnu atmosferu i privlači široku publiku. Temeljne točke ovih opisa jesu: naglašavanje povijesnog ambijenta i autentične srednjovjekovne kulise Svetvinčenta; opis Festivala kao posebnog i jedinstvenog događaja u regiji, primarno zbog svoje vjernosti povijesnom kontekstu; prikaz Festivala kao turističke atrakcije koja doprinosi lokalnoj turističkoj ponudi te isticanje bogatog programa koji uključuje različite aktivnosti prilagođene svim dobnim skupinama. Kombinacijom povijesnog, turističkog i kulturnog diskursa, ističu se elementi poput: autentičnosti lokacije (kroz opis povijesnih elemenata i arhitekture Svetvinčenta), jedinstvenosti Festivala (naglašavajući njegovu posebnost u odnosu na druge slične manifestacije), interaktivnosti programa koji privlači brojne posjetitelje, a što doprinosi turizmu destinacije i sl. Kombinacijom različitih diskursa ističe se osebujan značaj Srednjovjekovnog festivala, što pomaže u privlačenju široke publike te prikazivanju Svetvinčenta kao turističke destinacije, ali i njegovom brendiranju kao srednjovjekovnog gradića. Objave su praćene upečatljivim fotografijama koje prikazuju neke od najistaknutijih trenutaka Srednjovjekovnog festivala, poput: viteških borbi, svečanog mimohoda, letova sokola iznad polegnute publike, dječjih bitki, vatrenog programa, a gotovo uvijek se kao motiv na fotografijama ističe poznati Kaštel Morosini-Grimani, kao i ostali dijelovi stare jezgre Svetvinčenta. Medijska pokrivenost Festivala i njegova promocija kroz turističke organizacije svakako su olakšale proces kulturne i turističke prepoznatljivosti Svetvinčenta kao destinacije, ali i Srednjovjekovnog festivala kao ključnog faktora u stvaranju te prepoznatljivosti.

Vizija koja je zamišljena prije početka Srednjovjekovnog festivala, a koja se pisala u Strategiji razvoja turizma, unazad se nekoliko godina ostvaruje: Svetvinčenat je postao turistička destinacija s velikim brojem smještajnih objekata, a promovira se primarno kao obiteljska

destinacija. Razvoj Svetvinčenta kao turističke destinacije bio je vrlo važan faktor unutar pisane Strategije, a doveo je do nekoliko bitnih rezultata:

„(...) čak je napisano da će se doprići srednjovjekovni tematski park, to o 2009. govorimo, kad ostvarimo 100 milijari noćenji, onih prvih ča je zacrtano. Zašto? Jer je to taj broj koji dozvoljava da taj tematski park, ne da dela super, nego da more opstat, a to je dovoljno da će se javiti neki koji će ga napraviti jer će imati tržište, a da bi postojalo to tržište zato su bitne one kuće, a da bi to uopće imalo dovoljno turisti koji bi to posjetili, to je bila premisa.“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.)

Već se 2009. godine postavlja cilj da Svetvinčenat kao destinacija ukupno ostvari sto tisuća noćenja, što će joj posljedično stvoriti tržište za razvoj turističke ponude. Do realizacije tih predviđanja došlo je 2017. godine, kada spomenuti lokalni stolar Veseljko Otočan osniva srednjovjekovni tematski park, o kojem ću nešto više reći u idućem poglavlju.

4.7.1. Srednjovjekovni tematski park Sanc. Michael

Srednjovjekovni tematski park Sanc. Michael smješten je na udaljenosti od 3 km od Svetvinčenta, a karakterizira ga drveni dvorac površine 400 kvadratnih metara. Unutar dvorca nalazi se nekoliko rekonstruiranih srednjovjekovnih sprava (vrtuljak, katapult, sprave za mučenje), prostorije poput tamnice, kula i sl., a u objektu je i kuhinja gdje posjetitelji mogu kušati hranu (ćevapčiče, puretinu, krumpir, tjesteninu) i piće (vodu, sokove, pivo) u starinskom glinenom posuđu. Uokolo dvorca proteže se velika površina gdje se mogu vidjeti domaće životinje, isprobati vožnja zaprežnim kolima, okušati se u streličarstvu i jahanju, a postoje i popratni sadržaji poput: labirinta, drvenih kućica te figura zmajeva i vještica u kulama dvorca, a koji su prvenstveno namijenjeni djeci. Unutar Srednjovjekovnog tematskog parka svaki je zaposlenik kostimiran u odabrani srednjovjekovni lik.

Slika 19. Obitelj Otočan i suradnici ispred tematskog parka Sanc. Michael [preuzeto sa službene Facebook stranice]

Slika 20. Srednjovjekovni tematski park Sanc. Michael [preuzeto sa službene Facebook stranice]

Iako je ideju izvorno iznio Igor Macan, koji je nastojao da zajedno započnu realizaciju tematskog parka, Otočan je imao vlastitu viziju toga kako želi da taj tematski park izgleda, a za koju je smatrao da neće biti uspješno provedena ukoliko se partnerski krene realizirati. Shodno tome, Otočan je predložio da se realizacija tematskog parka u potpunosti preda u ruke Macanu ili da se pak prepusti njemu samom. Obostranom odlukom da realizaciju tematskog parka provede Otočan, sa svojom je obitelji potom krenuo u izgradnju i otvaranje srednjovjekovnog tematskog parka.

„Vizija je bila, ta vizija je i sada, ni gotova kako bi trebala biti, dio je, znači taj drveni dvorac koji bi bija onako, ajmo reći magnet za pogledati, sami doživljaj da se vidi kako je nikada bilo,

zašto drveni – mi smo te struke, lakše nan je bilo s drvon, jednostavnije za napraviti, nego ga poj zidati, ali prvi dvorci su bili drveni, ne, i onda automatski nan je to bija motiv – ajmo nešto napraviti ča se nideri naokolo ne more viti. Uz to, druga stvar je bila da, ako dojdu fameje, da se zabave, znači ako dojdemo ništo pogledati, vidimo, super sve, ali nan je bila ideja da dožive neki doživljaj.“ (Veseljko Otočan, 13. 1. 2024.)

Iako konstrukcijski različiti, izgled tematskog parka Sanc. Michael inspiriran je Kaštelom Morosini-Grimani. Kako kaže Otočan, inspiraciju za sve što radi dobiva sa različitih strana, čitajući knjige, pretražujući stare nacрте i sl., no realizirane ideje uvijek nastaju „iz glave“ – služeći se dostupnim resursima i prilagođavajući ih trenutnim mogućnostima. Dvorac je stoga sagrađen od drva, sa željeznim konstrukcijama koje ga podupiru, a krasi ga četiri kule koje mu daju oblik poput onoga kakvog ima Kaštel. Realizacija se dakle temeljila na prilagodbi povijesnih elemenata suvremenim uvjetima, a stil gradnje evocira vizualni identitet originalnog kaštela. Također, sama odluka da se dvorac gradi od drva, a ne kamena, pokazuje kako suvremeni projekti moraju uzeti u obzir praktične faktore poput dostupnosti materijala, troškova i izvedivosti. Ipak, drvena gradnja ima reprezentativnu povijesnu referencu, budući da su prvi dvorci često bili drveni, čime se postiže ravnoteža između povijesne točnosti i praktičnosti suvremene gradnje.

Sanc. Michael obiteljsko je vlasništvo, a vlasnici su ujedno i zaposlenici tematskog parka. Obitelj je u potpunosti vezana uz posao kojim se bavi, međusobno se prate i nadopunjuju u svim idejama koje nastaju, zbog čega, tumače, tematski park dobro funkcionira.²⁵ Uz obitelj, tijekom perioda u kojem je park otvoren za posjetitelje (od ožujka do kraja listopada), zaposleno je još petero radnika koji su žitelji Općine Svetvinčenat. Cilj je Srednjovjekovnog tematskog parka povezivanje lokalne zajednice, posebno zaljubljenike u srednjovjekovnu tematiku, s ovim specifičnim projektom, čime nudi platformu onima koji prepoznaju vrijednost i potencijal oživljavanja srednjovjekovne kulture suvremenim interpretacijama:

„Ključni motiv, ajmo reći su dva onako dosta bitna, znači imamo turiste koji su tu, objekti koji su tu, znači puno turističkih objekti i neka atrakcija, ajmo reći vizija neke atrakcije koja se more desiti, koja bi bila njima atraktivna, i za sve okolo atraktivna, i da bi moglo to samo od sebe, i normalno da bi ti ostalo neki, ništo od svega tega, da bimo mogli mi živiti jenega dana od svega tega (...) Nama je zamisao da mi, ajmo reći se svi uključimo, mi koji smo, bimo volili da i naša dica nastave, ćemo viti da li će [smijeh] ali nadan se da će, ali i da najdemo ljude koji su s tuda

²⁵ Prema transkriptu intervjua s Veseljkom Otočanom (13. 1. 2024.)

i ki su željni, kima bi to bilo, kega je volja da uživaju u ten, jer ovo delo moraš voliti, ako ne... ovo ni za odraditi, ovo moraš uživati.“ (ibid.)

U ranim fazama razvoja i realizacije Srednjovjekovnog festivala mještani nisu bili dovoljno upoznati sa srednjovjekovnom tematikom i onime što se kroz Festival, a kasnije i Srednjovjekovni tematski park nastoji postići, no percepcija o tome s vremenom se promijenila:

„U početku ni bilo, dosta ljudima je bilo i smišno i sve skupa, dosta ljudima je bilo da će to biti više kao nike maškare, znači ljudi nisu bili upoznati s tima stvarima. Da ne govorimo mi kad smo pošli dopirati park, je bilo: 'ma ča grete delati to', ljudi tamo više puti, nisu ti rekli, ali znaš ča su pensali. Ja san reka više puti: „pensaš da smo ludi, je tako?“ i neće niš reći, ali znan da da [smijeh]. Kako i Srednjovjekovni [festival], kad imaš neku ideju, viziju kako će to izgledati, onda je to puno lakše. Bitno je da onaj ki to dela je uvjeren da će to biti okej, e onda je lakše uvjeriti ove druge.“ (ibid.)

Unatoč početnom skepticizmu i svojevrsnom otporu koji je dolazio od strane većeg dijela lokalnog stanovništva, nastalih primarno zbog neupućenosti, Otočan je bio ustrajan u ostvarivanju zamišljene ideje jer je vjerovao u njezin uspjeh, a napredovanjem projekta promijenila se i percepcija lokalne zajednice – tematski se park sada sagledava kao uspješan domaći projekt čiju lokaciju brojno lokalno stanovništvo koristi za dnevne izlete, proslave dječjih rođendana i ostale aktivnosti, što potvrđuje i sam Otočan. Osim toga, nekolicina je lokalnog stanovništva zaposlena u tematskom parku tijekom sezonskog rada, što pokazuje da je prepoznat potencijal u njegovom radu i mogućnostima koje nudi.

Sanc. Michael koncipiran je na način da bude atraktivan svim uzrastima, a poseban je naglasak stavljen na dječje aktivnosti, s ciljem približavanja srednjovjekovne tradicije onim najmlađima. Djeca se tako mogu okušati u streličarstvu, spravama za mučenje, gađanju praćkom i katapultima, mačevanju drvenim mačevima, jahanju konja, vožnji zaprežnim kolima ili drvenom vrtuljku, a svakog se tjedna ljeti održavaju dječje srednjovjekovne predstave u dvorištu tematskog parka. Kako navodi Otočan, bitno je da sve što se prezentira unutar tematskog parka bude funkcionalno i interaktivno, s ciljem da posjetitelji sve što ondje vide mogu isprobati i osjetiti, jer samim time mogu i „osjetiti povijest“.²⁶ Dodaje kako u budućnosti žele unaprijediti ponudu, pritom težeći da ona bude što reprezentativnija srednjovjekovlju, a neke od ideja su izrada kostima koje će posjetitelji imati prilike odijevati te ponuda prave srednjovjekovne gozbe koja bi se odvijala bez pribora, već korištenjem golih ruku. Otočan kaže

²⁶ Prema transkriptu intervjua s Veseljkom Otočanom (13. 1. 2024.)

kako ih u realizaciji ideja sprječavaju razni zakoni, no nada se da će iz godine u godinu ipak uspjeti postepeno nadograditi ponudu tematskog parka te tako posjetiteljima omogućiti još bogatije iskustvo oživljene srednjovjekovne povijesti.²⁷

Srednjovjekovni tematski park Sanc. Michael primjer je reinterpretacije i prezentacije srednjovjekovne tradicije na način koji zadovoljava suvremene turističke potrebe. Kroz pažljivo osmišljene atrakcije i sadržaje, tematski park stvara most između prošlosti i suvremenosti, omogućujući posjetiteljima da dožive dijelove srednjovjekovnog doba u modernom okruženju. Tematski park oživljava srednjovjekovno razdoblje u suvremenom kontekstu na nekoliko načina. Unatoč modernim građevinskim tehnikama, dvorac ima karakteristične elemente (kule, ophod, tamnice i sl.) koji su reprezentativni arhitekturi tog razdoblja. Unutar dvorca nalaze se rekonstruirane srednjovjekovne sprave poput katapult, vrtuljka i sprava za mučenje, koje uz spomenute prostorije dvorca dočaravaju srednjovjekovnu atmosferu, dok figure zmajeva i vještica upotpunjuju fantazijski aspekt srednjovjekovne kulture. Mogućnošću sudjelovanja u raznim aktivnostima (poput streličarstva, mačevanja, gađanja katapultom, vožnje zaprežnim kolima i sl.) uz pratnju zaposlenika tematskog parka, kostimiranih u replike srednjovjekovne odjeće, kod posjetitelja se jača tjelesno iskustvo i doživljaj srednjovjekovne povijesti.

Srednjovjekovni tematski park Sanc. Michael omogućuje posjetiteljima da srednjovjekovlje dožive kroz moderniziranu i pristupačnu verziju, gdje se povijesni elementi kombiniraju s interaktivnim i zabavnim sadržajima. Cilj nije samo rekonstrukcija povijesti, već stvaranje atraktivnog i edukativnog prostora za suvremene posjetitelje. Park nudi radna mjesta, čime igra ulogu u povezivanju lokalne zajednice, dok istovremeno generira prihode kroz turizam. Kombinacijom tradicije i suvremenosti, tematski park uspijeva zadržati srednjovjekovnu kulturu relevantnom i pristupačnom u današnjem društvu.

4.7.2. Reinterpretacija baštine i utjecaj na lokalnu zajednicu

Pojam baštine često se povezuje s idejom stabilnosti i kontinuiteta, međutim turizam svojom dinamičnošću mijenja taj tradicionalni pogled na nju. On utječe na samu prirodu tradicije, baštine i kulture, a u nekim slučajevima čak i mijenja tradiciju, odnosno nova se tradicija stvara ili izmišlja kako bi se privukli turisti (Jelinčić 2006). U slučaju Svetvinčenta, ne možemo reći

²⁷ Prema transkriptu intervjua s Veseljkom Otočanom (13. 1. 2024.)

da je došlo do izmišljanja tradicije, već njezine suvremene interpretacije, koristeći se postojećim kulturno-povijesnim resursima. Kada se takvi resursi dovode u svezu s turizmom, njihova se interpretacija prilagođava suvremenim stavovima i potrebama, udaljavajući se od točne prezentacije prošlosti, čime autentičnost postaje proces posredovanja i dogovora između različitih očekivanja turista, ponude lokaliteta, stupnja participacije posjetitelja u turističkoj destinaciji, kao i kulturne politike lokalnih zajednica (ibid.:169). Prilagodba tradicije suvremenosti složen je proces koji zahtjeva balansiranje različitih faktora. Reinterpretacijom i rekonteksualizacijom povijesti, brojni se kulturni elementi prilagođavaju i premještaju u nove okvire kako bi privukli širu publiku, ali istovremeno i ostali relevantni i prepoznatljivi u suvremenom svijetu, što je vidljivo i na primjeru festivala. U stvaranju i promociji kulturno-turističkog proizvoda, koji se temelji na tradiciji i povijesti lokaliteta, bitan faktor jest aktivno sudjelovanje lokalne zajednice, s ciljem osiguravanja njegove relevantnosti i autentičnosti, ali i stvaranja osjećaja zajedništva – uključivanje lokalne zajednice u stvaranje turističkog proizvoda doprinosi njezinom društvenom i ekonomskom blagostanju, čineći turizam obostrano korisnim.

Prije pokretanja Srednjovjekovnog festivala, lokalno se stanovništvo gotovo uopće nije poistovjećivalo sa spomenutom baštinom, primarno zbog gotovo nepostojećeg znanja o njoj. Kaštel je uvijek bio simbolom ovoga kraja, ali se na njega gledalo samo kao na građevinu koja tu postoji gotovo oduvijek, jer zbog manjka znanja drugačiji pogledi gotovo nisu ni mogli postojati. Pokretanjem i razvojem Srednjovjekovnog festivala došlo je do promjena: u njegovoj organizaciji sudjeluju brojni lokalni stanovnici, bilo kao volonteri, izvođači ili izlagači, čime se osigurava autentičnost događaja i doprinosi osjećaju zajedništva. Nadalje, edukativne radionice i prezentacije tijekom Festivala ne samo što educiraju posjetitelje, već educiraju i lokalno stanovništvo o povijesnim aspektima njihovog lokaliteta i zajednice, što doprinosi povezivanju lokalne zajednice s baštinom. Naposljetku, Srednjovjekovni festival potiče lokalno gospodarstvo tako što lokalnim obrtnicima i poduzetnicima pruža priliku za prezentaciju i prodaju svojih proizvoda i usluga, dok povećanje međunarodne prepoznatljivosti Svetvinčenta kao destinacije bogate kulturne baštine i povijesti igra ključnu ulogu u očuvanju i promicanju lokalnog identiteta.

Kaštel, koji je oduvijek imao važnu ulogu unutar zajednice i lokaliteta, svojom je sustavnom obnovom dodatno dobio na svojoj važnosti. Kako navodi Nives Cetina, osnovna vizija njegove obnove je od samog početka bila usmjerena na društveni i gospodarski rast zajednice:

„Kako se Kaštel stvarno uređivao u etapama skoro 20 godina, ta zadnja, najveća obnova putem europskog projekta, projekt KULTERRA, odluka je došla u 12. mjesecu 2016. godine, prije te odluke, prije prijave projekta, voditelj projekta Igor Macan nas je bio sjeo svih u općini, tko god je htio sudjelovati, nikad niš nije nametao, sjeo nas je u općinsku vijećnicu i rekao je: „sad svi bacajte ideje na stol, ča mi želimo za destinaciju, ča mi želimo da bude Kaštel, kako vi to vidite, di želimo biti kroz nekoliko godina“ i to se nekako sročilo u priču, naravno uz uključenje puno stručnih osoba, povjesničara, konzervatora, restauratora itd., da mu se da neka potpuna namjena i funkcija, ali ono ča je bila vizija od samih početaka je taj društveni, gospodarski rast, uključenje lokalne zajednice da svi od toga imaju neki doprinos, a ključno je bilo da je on otvoren i da može služiti svih 365 dana u godini.“ (Nives Cetina, 21. 12. 2023.)

Participativnim pristupom članovi su općine imali priliku sudjelovati u oblikovanju projekta od samog početka, čime se stvorio prostor za dijalog i zajedničko donošenje odluka, što je osiguralo da konačni rezultat odražava kolektivne potrebe, interese i vizije lokalne zajednice. Usmjerenošću na društveni i gospodarski rast zajednice, obnova Kaštela nije bila usmjerena samo na očuvanje kulturne baštine, već i na stvaranje trajne koristi za lokalnu ekonomiju i kvalitetu života stanovnika, čemu dodatno doprinosi rad Kaštela tijekom cijele godine. Jedan od ciljeva njegova rada je promoviranje i razvoj turističke destinacije kao mirnog obiteljskog odredišta, s ciljem zadržavanja bliskijeg odnosa s lokalnim stanovništvom.²⁸ Takva sprega turizma sa lokalnom zajednicom važna je, prema mišljenju njegovih promotora, jer sagledava i uvažava potrebe lokalne zajednice pa se i razvoj mjesta kao turističke destinacije odvija u skladu s njima.

Velikim interesom pojedinaca koji su od Svetvinčenta htjeli napraviti nešto veliko, postaviti ga na kulturnu scenu te ga učiniti prepoznatljivom destinacijom diljem svijeta, ali ujedno i povezati lokalnu zajednicu, nastao je Srednjovjekovni festival koji je omogućio da se te želje i ambicije ostvare. Da je Festival doprinio reafirmaciji lokalnog identiteta pokazuje i sljedeći citat:

„Prvi dan kad je bija Festival organiziran, to je bija petak znači, prvi dan Festivala, komentari lokalnih ljudi su bili 'ča ste dopeljali te maškare?'. Drugi dan su došle slike vitezova, ovo i ono, taj dan zajno miljar i po ljudi navečer, i onda je bilo 'o, super', evo ti, u jedan dan se promijenila percepcija, najprije negativna, u pozitivnu, u jedan dan (...) Znači ja vidin, primjerice evo tema vještice Mare, na početku festivala je bila jena crtica nikadi zapisana, sada vrtić dela slikovnice, dica, znači svi se na neki način s ton vješticon Mare povezuju, i iz Savičente znači vještica, vitezovi, generalno se puno ljudi uopće uključilo. Sama udruga, fameje koje su došle u udrugu, to nisu samo jedan, nego muž, žena, dica, svi su u udruzi, kako bin reka, to je dakle, imaš 10-15

²⁸ Prema transkriptu intervjua s Nives Cetina (21. 12. 2023.)

fameji u Savičenti koje su dakle, na neki način žive srednji vijek, ča je super.“ (Igor Macan, 10. 11. 2023.)

Kroz ovaj citat najbolje možemo vidjeti pomak koji se dogodio u percepciji i promišljanjima lokalne zajednice. Prvotni je skepticizam ubrzo zamijenjen pozitivnim stavom nakon što se dobio uvid u kompletan sadržaj Festivala i ono što on za sobom nosi, što pokazuje koliko je važno da se takve manifestacije integriraju u zajednicu unutar koje se odvijaju te sa njom stvaraju pozitivne veze.

„Uključivanje ljudi je osnova svakega razvoja, uključivanje ljudi je ključ svega znači, svaki onaj koji uključuje ljude oko sebe u principu ni egoista, ne gleda sebe, nego poziva ljude, stvara tim i razvija nekakvu destinaciju, i samim time, u principu vodi nekakven liderstvu koje će, uz to uključivanje će izresti nove generacije koje će to baštiniti i tirati naprid. Mislin da je Festival itekako pokaza da postoji interes i zato toliko ljudi i dojde toteka, prije tega u Istri nisi ima, svi ti mali projekti koje je, dobrin dijelon je općinski tim hi stvara i osmišljava, ali nan je posebno drago da se desija taj privatni projekt Sanc. Michaela koji je pokaza da ti, ako imaš jasno postavljene ciljeve, da to privatni sektor prepoznaje, a privatni sektor mora biti održiv financijski i sve to skupa, znači da neće nidan privatno pojti ulagat u nešto, kadi će mu u konačnici davat nekakve gubitke, jer ne more si to priuštiti. Znači da je to ovako ispravni put, uostalom ne moramo se držat naše općine, Barban je osnova svoju srednjovjekovnu udrugu isto tako, da ni bilo Srednjovjekovnega festivala u Savičenti, te udruge u susjednoj općini vjerojatno ne bi bilo, to širi još veću mogućnost, znači da će i oni tamo promovirati srednji vijek, cila ta destinacija, u konačnici, da moremo svi skupa puno više.“ (Dalibor Macan, 10. 11. 2023.)

Kroz ovaj komentar Dalibor Macan ističe zajednički angažman ljudi kao temelj napretka, sa Srednjovjekovnim festivalom kao primjerom koji ilustrira širok interes zajednice za aktivnim sudjelovanjem u projektima razvoja. Kroz nekoliko primjera daje uvid u to koliko je Srednjovjekovni festival potaknuo stvaranje njemu sličnih inicijativa na regionalnoj razini te proširio mogućnosti za promociju kulturne baštine.

Direktor Turističke zajednice Općine Svetvinčenat naglašava da Srednjovjekovni festival nije koncipiran s ciljem da bude sam sebi svrha, već je dio šireg konteksta koji uključuje unapređenje života lokalne zajednice:

„Svakako da se teži nekoj jedinstvenosti, svrha turizma je objedinjavanje kompletne ponude i prezentacije i podizanje nekako standarda domaćeg stanovništva, tako da je i taj Festival bio koncipiran da kroz njega damo prednost prvenstveno lokalnim proizvodima, lokalnoj zajednici

i tek nakon toga da to bude cilj, znači nije on svrha sam sebi nego je puno širi kontekst.“ (Dean Pustijanac, 15. 11. 2023.)

Važnost zajedništva i inkluzije koju Srednjovjekovni festival podržava možemo također iščitati iz citata člana Povijesne udruge Kaštel:

„Mi se nikad nismo eksponirali i nikad udruga, niti jedan pojedinac ni bija iznad udruge, iznad Festivala, i to ni ni danas, znači Festival je za svih nas ki smo u udruzi, i onima ki su manje aktivni i ki su neaktivni, ki uspiju doći na samo jedan dan Festivala na lito, njima je Festival svetinja i isto tako svima nama (...) Mi smo se stvarno povezali svi na jednoj prijateljskoj razini i mi smo svi uključeni, mi smo uključili i naše žene, dosta nas ima i dica, mi smo sad na Srednjovjekovnim noćima, a da ne govorimo i prije na samem Festivalu, dolazili s dicon. Moj mali, on sanja vitezove, sanja mačeve, znači to je jednostavno nešto ča je iznad nas i opet su svi tamo familijarno, znači muž, žena, dica, svi, to je način života, ne znan ča bin ti reka... i to je ono ča mene trenutno drži.“ (Darvin Žufić, 23. 11. 2023.)

Darvin Žufić primarno naglašava da su svi članovi udruge, bez obzira na razinu aktivnosti, jednako važni i cijenjeni, što stvara osjećaj pripadnosti i zajedništva među njima te potiče podršku i sudjelovanje svakog pojedinca, čak i onih koji nisu aktivno uključeni u organizaciju Srednjovjekovnog festivala. Također ističe činjenicu da Festival nije samo događaj, već način života mnogih članova zajednice, čime se potvrđuje povezanost Festivala i lokalne kulture, ali i to da je Srednjovjekovni festival postao važnim dijelom života mnogih članova lokalne zajednice.

Iz svega navedenog možemo potvrditi kako je Srednjovjekovni festival stvoren kao način prezentacije bogate povijesti Svetvinčenta, s ciljem stvaranja prepoznatljivog kulturnoturističkog proizvoda koji bi ujedno trebao uputiti lokalnu zajednicu na vrijednost vlastite tradicije, potiče koheziju i samoidentifikaciju s baštinom. Odabir kulturnih elemenata koji se na Festivalu prikazuju prilagođavaju se autentičnom ambijentu lokaliteta, čime Festival, osim što oživljava povijesnu baštinu i jezgru, oblikuje nova značenja prostora. Osim društvenog doprinosa, Srednjovjekovni je festival zamišljen kao sredstvo za turistički, gospodarski i ekonomski razvoj mjesta. Korištenjem srednjovjekovnog materijalnog naslijeđa te konstrukcijom tradicije u suvremenom kontekstu, Srednjovjekovni je festival doprinio stvaranju turističke ponude te brendiranju Svetvinčenta kao srednjovjekovnog gradića.

5. Zaključak

Odabirom Srednjovjekovnog festivala kao studije slučaja, u ovom sam radu nastojala pokazati kako festivalizacija prošlosti utječe na suvremeno stvaranje lokalne tradicije i identiteta mjesta, odnosno prikazati kako je Srednjovjekovni festival Svetvinčenat doprinio stvaranju predodžbi o lokalitetu i njegovim tradicijama.

Na temelju provedenog istraživanja i analize dobivene građe izvodim nekoliko bitnih zaključaka o suvremenom stvaranju tradicije. Prije svega, organizatori Srednjovjekovnog festivala svojim kulturnim politikama stvaraju okvir za interpretaciju srednjovjekovne prošlosti i nude posjetiteljima iskustvo te prošlosti, ali potpuno prilagođeno aktualnim potrebama i ukusu posjetitelja. Jedan od glavnih motiva pokretanja Srednjovjekovnog festivala bio je stvaranje atraktivne turističke destinacije koja bi privukla posjetitelje nudeći autentično iskustvo srednjovjekovne kulture. Festival je namijenjen širokom spektru publike – od obitelji s djecom, ljubitelja povijesti i kulture, do turista koji traže nova, specifična iskustva, čime se percipira kao inkluzivan i prilagođen različitim interesima. Festival je također imao za cilj uključiti lokalnu zajednicu u stvaranje i oživljavanje povijesti, potičući stvaranje osjećaja ponosa i pripadnosti.

Materijalna baština, prvenstveno Kaštel Morosini-Grimani, ključni je element i motiv nastanka Srednjovjekovnog festivala. Kaštel služi kao simbol i fizička kulisa koja zajedno s ostalom povijesnom jezgrom Svetvinčenta autentično prenosi atmosferu srednjeg vijeka. Odabirom i prezentacijom određenih kulturnih elemenata koje prepoznaju kao vrijedne oživljavanja, u pravilu onih reprezentativnih, organizatori Festivalom stvaraju novu baštinu – konstruiraju nove, suvremene lokalne tradicije kojima na kulturnoj i festivalskoj karti pozicioniraju Svetvinčenat kao srednjovjekovni gradić, a pri čemu koriste i oblikuju prostor grada. Nadalje, sudionici Festivala svojim praksama pridaju nova značenja prostoru, doprinoseći njegovoj društvenoj konstrukciji. Srednjovjekovni festival pritom simbolički i materijalno oblikuje prostor Svetvinčenta, upisujući nova značenja u postojeće arhitektonske strukture i (pre)oblikujući identitet mjesta.

Srednjovjekovni festival odigrao je značajnu ulogu u oblikovanju identiteta Svetvinčenta. Njegovim kontinuiranim održavanjem, razvojem i promocijom stvorena je percepcija mjesta kao centra srednjovjekovne kulture i baštine. Lokalitet je time dobio dodatnu vrijednost, ne samo kao turistička destinacija, već i kao simbol povijesnog kontinuiteta i kulturne živosti. Festival je također pridonio i brendiranju Svetvinčenta kao mjesta koje uspješno povezuje

prošlost i suvremenost, stvarajući prepoznatljivu kulturnoturističku ponudu. Samim time, potiče se društveni i gospodarski rast područja te njegova prepoznatljivost u širem kontekstu.

Srednjovjekovni festival, prema tome, odražava dinamičan odnos tradicije i suvremenosti: pomno odabrani elementi srednjovjekovne kulture reinterpetiraju se i prilagođavaju suvremenim uvjetima i potrebama, što omogućuje da ta tradicija ostane relevantna i privlačna svim generacijama. Autentičnost tih prikaza nije statična, već se neprestano konstruira suvremenim interpretacijama, a svojom interaktivnošću Festival posjetiteljima omogućuje sudjelovanje u aktivnostima i događajima, umjesto samog promatranja, čime se posjetiteljima osigurava osobno iskustvo povijesti. Ovakav način reinterpetacije omogućuje povezivanje prošlosti s modernim vremenom, stvarajući tradiciju kao živ i promjenjiv proces.

Festival također utječe na lokalno stanovništvo i na turistički razvoj Svetvinčenta. Prema mišljenju organizatora, on predstavlja dobar primjer kulturnog turizma zato što je razvijan u skladu s potrebama i interesima lokalne zajednice, formirajući ekonomsku i infrastrukturnu podlogu za daljnji gospodarski razvoj Općine. Srednjovjekovni festival potiče lokalno gospodarstvo kroz prodaju lokalnih proizvoda i usluga, stoga ima i ekonomski doprinos, a istovremeno je doprinio i međunarodnoj prepoznatljivosti Svetvinčenta kao destinacije bogate kulturne baštine. Mogućnošću sudjelovanja lokalnog stanovništva u organizaciji i izvođenju, kako pokazuje uključenje lokalnoga stanovništva u rad Povijesne udruge Kaštel, Festival doprinosi jačanju osjećaja zajedništva i pripadnosti te povezivanja lokalne zajednice s vlastitom poviješću i kulturnom baštinom. Srednjovjekovni festival potiče suradnju među lokalnim stanovništvom, potiče inovativnost te promiče očuvanje kulturnog identiteta, a održavanje Festivala postaje novi element lokalne tradicije.

Srednjovjekovni festival u Svetvinčentu oblikuje specifičnu viziju srednjovjekovlja koja je usmjerena na stvaranje atraktivne turističke ponude, očuvanje lokalne baštine i jačanje identiteta zajednice, pri čemu se srednjovjekovlje ne predstavlja kao strogo povijesno autentično, već kao pažljivo konstruirana i prilagođena verzija prošlosti koja odgovara suvremenim potrebama. Srednjovjekovni festival u Svetvinčentu tako postaje ne samo prostor nostalgije i povratka u prošlost, već i mjesto spajanja prošlosti sa sadašnjošću te predstavlja primjer sinergije kulture i turizma u cilju održivog razvoja lokalne zajednice.

6. Popis priloga

Slika 1. Kaštel Morosini-Grimani i Žlinja [preuzeto sa službene stranice Općine Svetvinčenat]

Slika 2. Viteški tabori u Žlinji s pogledom na Kaštel (izvor: Savičenta d.o.o.)

Slika 3. Pogled na Kaštel i glavni trg (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 4. Streličarstvo na 11. Srednjovjekovnom festivalu, unutar Kaštela Morosini – Grimani (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 5. Posjetitelji festivala unutar Kaštela Morosini – Grimani (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 6. Predstavljanje starih zanata na glavnom trgu (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 7. Radionice freskoslikarstva u renesansnoj loži (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 8. Viteške borbe i dječji program u Žlinji (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 9. Voditelji programa u likovima Morosine Morosini i Marina Grimanija (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 10. Vitezovi u svečanome mimohodu, 11. Srednjovjekovni festival (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 11. Konjički turnir u Žlinji (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 12. Gutači vatre na glavnom trgu (Izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 13. Ulični zabavljač iz talijanske udruge „Li Brutti“ (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 14. Mađarska glazbena skupina „Hollóének Hungarica“ ispred Kaštela Morosini-Grimani (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 15. Kolege i ja u ulozi srednjovjekovnih likova, 11. Srednjovjekovni festival (izvor: Savičenta d.o.o.)

Slika 16. Početak svečanog mimohoda s Povijesnom udrugom Kaštel kao predvodnicima (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 17. Povijesna udruga Kaštel u svečanome mimohodu (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 18. Dječja bitka pod vodstvom Povijesne udruge Kaštel (izvor: TZ Svetvinčenat)

Slika 19. Obitelj Otočan i suradnici ispred tematskog parka Sanc. Michael [preuzeto sa službene Facebook stranice]

Slika 20. Srednjovjekovni tematski park Sanc. Michael [preuzeto sa službene Facebook stranice]

7. Literatura:

ABU-LUGHOD, Lila. 1991. „Writing against culture“. U: *Recapturing Anthropology: Working in the Present*. ur. Richard Gabriel Fox. School for Advanced Research. 137-162.

BITI, Ozren i Marina BLAGAIĆ. 2009. „Vitezi na usluzi: preispisivanje tradicije u kulturnom turizmu Raba i Postojne“. U: *Kultura, identiteti, ideologije granica: jedna granica, dvije ideologije?* (zbornik radova). Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo.

BUDAK, Neven. 2009. „Using the Middle Ages in Modern-day Croatia.“ U: *Uses and Abuses of the Middle Ages: 19th-21th Century*, ur. Nicola Karthaus, & Susanne Rohl, München: Wilhelm Fink. 241-262.

CHANG, Heewon. 2008. *Autoethnography as Method*. Walnut Creek: Le2 Coast Press, Inc

CIUFFARDI, Angelo. 1997. „Svetvinčenat: kratka povijest“. *Journal of Istrian Archive*. 6-7:67-80.

ČAPO, Jasna i Valentina GULIN-ZRNIĆ (ur.) 2011. „Oprostornjavanje antropološkog diskursa. Od metodološkog problema do epistemološkog zaokreta“ u: *Mjesto, nemjesto: interdisciplinarna promišljanja prostora i kulture*. Zagreb, Ljubljana, Institut za etnologiju i folkloristiku ; Inštitut za antropološke in prostorske študije, ZRC SAZU. 9-69.

ELIAS-VAROTSIS, Sophie. 2006. „Festivals and Events – (Re)Interpreting Cultural Identity“. *Tourism Review*, 61 (2):24-29.

GETZ, Donald. 2008. "Event tourism: Definition, evolution, and research". *Tourism Management*, 29:403–428.

GRBIĆ JAKOPOVIĆ, Jadranka. 2014. *Multipliciranje zavičaja i domovina*. Filozofski fakultet, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Zagreb, 33-61.

HANDLER, Richard i Jocelyn LINNEKIN. 1984. "Tradition, Genuine or Spurious". *Journal of American Folklore*, 97 (385):273–290.

JACKSON, Michael. 1996. "Introduction. Phenomenology, Radical Empiricism, and Anthropological Critique". U: *Things as They Are. New Directions in Phenomenological Anthropology*. Michael Jackson, ur. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press, 1–50.

JANEKOVIĆ RÖMER, Zdenka. 2008. „Taj svijetli srednji vijek“. *Gordogan*. Novi Gordogan, udruga za kulturu, Zagreb. 15-18:55-59.

- JELINČIĆ, Daniela Angelina. 2006. „Turizam vs. Identitet – Globalizacija i tradicija“. *Etnološka istraživanja*, 11:161-183.
- KELEMEN, Petra i Nevena ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ. 2012. *Grad kakav bi trebao biti: etnološki i kulturnoantropološki osvrti na festivale*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- LOW, Setha M. 2000. *On the Plaza: The Politics of Public Space and Culture*. Austin: University of Texas Press.
- MIŠETIĆ, Anka. 2004. „Gradski rituali: Retradicionalizacija društvenog života u hrvatskim gradovima nakon 1990.“. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- NORA, Pierre. 2007. „Između sjećanja i prošlosti“: *Diskrepancija: studentski časopis za društveno-humanističke teme*. (8)12:135-165. prev. Milena Ostojić i Ana Irena Hudl.
- PANČIĆ KOMBOL, Tonka. 2006. „Kulturno nasljeđe i turizam“. *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, 16-17:211-226.
- PICARD, David i Mike ROBINSON. 2006. "Remaking Worlds: Festivals, Tourism and Change". U: *Festivals, Tourism and Social Change. Remaking Worlds*, ur. David Picard i Mike Robinson. Clevedon – Buffalo – Toronto: Channel View Publications, 1–31.
- POTKONJAK, Sanja, Tihana PETROVIĆ LEŠ i Hrvoje KALAFATIĆ. 2006. "Festivali i kulturni turizam – tradicija u suvremenosti". U: *Festivali čipke i kulturni turizam*, ur. Tihana Petrović Leš. Lepoglava: Turistička zajednica Grada Lepoglave – Grad Lepoglava, 21–50.
- REME, Eva. 2002. „Exhibition and Experience of Cultural Identity. The Case of Bergen – European City of Culture“. *Ethnologia Europaea. Journal of European Ethnology*, 32 (2):37-46.
- ŠAKAJA, Laura. 2011. „Mjesto u diskursu humane geografije“. U: *Mjesto, nemjesto: interdisciplinarna promišljanja prostora i kulture*. Zagreb, Ljubljana, Institut za etnologiju i folkloristiku ; Institut za antropološke in prostorske študije, ZRC SAZU. 111-129.
- ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena i Rebeka MESARIĆ ŽABČIĆ. 2010. „Croatian Coastal Festivals and the Construction of the Mediterranean“. U: *Studia ethnologica Croatica*. Zagreb, 22:317-337.

ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena et. al. 2016. *Misliti etnografski: Kvalitativni pristupi i metode u etnologiji i kulturnoj antropologiji*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Zagreb. 12-18.

TIMOTHY, Dallen J. 2011. *Cultural heritage and tourism: an introduction*. Buffalo, Bristol: Channel View Publications.

VAGLE, Mark D. 2014. *Crafting Phenomenological Research*. Walnut Creek: Left Coast Press Inc.

8. Izvori:

1. Općina Svetvinčenat – službene stranice Općine Svetvinčenat. <https://svetvincenat.hr/>. [pristupljeno 6. 2. 2023.]
2. Turistička zajednica Općine Svetvinčenat – službene stranice Turističke zajednice Općine Svetvinčenat. <https://tz-svetvincenat.hr/>. [pristupljeno: 6. 2. 2023.]
3. Escape Castle Svetvinčenat. <https://www.istra.hr/hr/doziviljaji/sunce-i-more/zabava-tematski-parkovi/1544>. [pristupljeno: 14. 2. 2023.]
4. Pregled kulturnog razvoja i kulturnih politika u Republici Hrvatskoj. <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pregled%20kulturnog%20razvoja%20i%200kulturnih%20politika%20u%20Republici%20Hrvatskoj.pdf>. [pristupljeno: 27. 3. 2024.]
5. Croatia.hr – Visit Svetvinčenat, Srednjovjekovni festival <https://visitsvetvincenat.croatia.hr/hr-hr/dogadanja/srednjovjekovni-festival>, [pristupljeno: 23. 4. 2024.]
6. HRT – Magazin – Brojni gosti stigli su u Svetvinčenat na Srednjovjekovni festival. <https://magazin.hrt.hr/zabava/svetvincenat-10942760>. [pristupljeno: 23. 4. 2024.]
7. Turistička zajednica Istarske županije – Srednjovjekovni festival, Dogadanja u Svetvinčentu. <https://www.istra.hr/hr/destinacije/svetvincenat/dogadjanja/16861>. [posljednji put pristupljeno 26. 8. 2024.]
8. Turistička zajednica Istarske županije – Svetvinčenat, Istra turistički vodič. <https://www.istra.hr/hr/destinacije/svetvincenat>. [posljednji put pristupljeno 26. 8. 2024.]

9. Croatia.hr – Visit Svetvinčenat, Srednjovjekovni festival. <https://visitsvetvincenat.croatia.hr/hr-hr/dogadanja/srednjovjekovni-festival>. [posljednji put pristupljeno 26. 8. 2024.]
10. Glas Istre – Turistički događaj godine: Otvorenje Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat. <https://www.glasistre.hr/istra/2024/08/02/velika-fotogalerija-/-bili-smo-na-otvorenju-12-izdanja-srednjovjekovnog-festivala-u-svetvincentu-948899>. [posljednji put pristupljeno 26. 8. 2024.]
11. Regional Express – 12. Srednjovjekovni festival Svetvinčenat. <https://www.regionalexpress.hr/site/more/12-srednjovjekovni-festival-u-savichenti-u-proshlost-je-vratio-15.000-posjetitelja>. [posljednji put pristupljeno 26. 8. 2024.]
12. Dnevnik.hr – Srednjovjekovni festival Svetvinčenat. <https://dnevnik.hr/video/srednjovjekovni-festival-svetvincenat---62877564>. [posljednji put pristupljeno 26. 8. 2024.]
13. HRT – Magazin – Stotine kostima na Srednjovjekovnom festivalu u Svetvinčentu. <https://magazin.hrt.hr/zabava/stotine-kostimiranih-sudionika-na-srednjovjekovnom-festivalu-u-svetvincenatu-11694606>. [posljednji put pristupljeno 26. 8. 2024.]
14. Registar kulturnih dobara RH, Kulturno-povijesna cjelina Svetvinčenta. <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-5648>. [pristupljeno: 21. 5. 2024.]
15. Ustav Republike Hrvatske, <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>. [pristupljeno: 26. 5. 2024.]
16. The best Medieval festivals in Europe, <https://europe.stripes.com/travel/the-best-medieval-festivals-in-europe.html>. [pristupljeno: 9. 7. 2024.]
17. Medieval and Historical-themed festivals in Europe, <https://allexciting.com/medieval-and-historical-themed-festivals-in-europe/>. [pristupljeno: 9. 7. 2024.]
18. Projekt KulTERRA (2020), „Analiza razvoja arhitektonskih struktura“

Stvaranje tradicije u okviru Srednjovjekovnog festivala Svetvinčenat

Sažetak:

Ovaj diplomski rad temelji se na analizi Srednjovjekovnog festivala, kulturne manifestacije koja se od 2011. godine održava u Svetvinčentu, gradiću smještenom u južnom dijelu središnje Istre, a čija je kulturno-povijesna cjelina upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Rad istražuje motive pokretanja Srednjovjekovnog festivala, njegovu ulogu u stvaranju lokalnih tradicija te načine kreiranja slike o prošlosti u suvremenom festivalskom kontekstu. Diplomski se rad temelji na etnografskoj građi prikupljenoj polustrukturiranim intervjuima te promatranjem sa sudjelovanjem. Analizom dobivene građe predstavljam nastanak Srednjovjekovnog festivala, temeljne postavke na kojima počiva, izvedbu i organizaciju te njegov utjecaj na konstrukciju identiteta lokalne zajednice i razvoj kulturnog turizma Svetvinčenta, kao ključne pokazatelje toga kako festivalizacija srednjovjekovne prošlosti utječe na suvremeno stvaranje lokalne tradicije.

Ključne riječi: Srednjovjekovni festival, Svetvinčenat, tradicija, lokalna zajednica, kulturni turizam

Creating Tradition within the Medieval Festival Svetvinčenat

Summary:

This thesis is based on the analysis of the Medieval Festival, a cultural manifestation that has been held since 2011 in Svetvinčenat, a small town located in the southern part of central Istria, and whose culture-historical complex is registered in the Register of Cultural Properties of the Republic of Croatia. The text explores the motives behind the initiation of the Medieval Festival, its role in constructing local traditions, and ways of creating images of the past in the contemporary festival context. The thesis is based on ethnographic material collected through semi-structured interviews and participant observation. Through the analysis of the collected material, I present the origin of the Medieval Festival, the fundamental principles on which it is based, its performance and organization, and its impact on the construction of the local community's identity and the development of cultural tourism in Svetvinčenat, as key indicators of how the festivalization of medieval history influences the contemporary creation of local tradition

Key words: Medieval Festival, Svetvinčenat, tradition, local community, cultural tourism